

10. Натєпрова Т.Я. Бухгалтерская (финансовая) отчетность: учеб. пособие / Т.Я. Натєпрова, О.В. Трубицына. — М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2011. — 292 с.

11. О бухгалтерском учете и отчетности: Закон Республики Беларусь от 12 июля 2013 г. № 57-3 // Консультант Плюс: Беларусь [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. Центр правовой информ. Респ. Беларусь. — Минск, 2002. — Дата доступа: 24.11.2015.

12. Об информации, информатизации и защите информации: Закон Республики Беларусь от 10 ноября 2008 г. № 455-3 // Консультант Плюс: Беларусь [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. Центр правовой информ. Респ. Беларусь. — Минск, 2002. — Дата доступа: 24.11.2015.

13. Пахомчик Е. А. Краткий курс по бухгалтерской финансовой отчетности: учеб. пособие / Е. А. Пахомчик. — М.: Издательство «Окей-книга», 2008. — 124 с.

14. Ровенских В.А. Бухгалтерская (финансовая) отчетность: Учебник для бакалавров / В.А. Ровенских, И.А. Слабинская. — М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2013. — 364 с.

15. Сорокина Е.М. Бухгалтерская и финансовая отчетность организаций: учеб. пособие / Е. М. Сорокина. — 2-е изд. — М.: Финансы и статистика, 2008. — 192 с.

16. Чернов, В.А. Бухгалтерская (финансовая) отчетность: учеб. пособие / В.А. Чернов; под ред. М.И. Баканова. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. — 127 с.

В. І. Ляшенко

д-р екон. наук,

Г. Ф. Толмачова

канд. екон. наук,

Г. В. Колєснїкова

Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЕГУЛЯЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ У 2015-2017 рр.

Вихід економіки України із затяжної системної економічної кризи на траєкторію зростання зумовлює необхідність розробки нових економічних та інституційних механізмів державного регулювання. За роки незалежності у вітчизняній економіці сформувалися неефективні для ринку адміністративні бар'єри, що обумовили виникнення і поширення таких негативних явищ як тіньова економіка, рентоорієнтована поведінка, бюрократія.

Основним напрямом державної політики щодо зниження адміністративних бар'єрів виступає дерегуляція економіки, що повинна включати адміністративні (боротьба з корупцією, зменшення перевірок підприємств, впровадження електронних сервісів для суб'єктів, електронного урядування), економічні (використання економічних методів регулювання, вдосконалення конкурсної системи державних закупівель) та суспільні (формування неурядових організацій підприємців і споживачів для захисту їх інтересів у владних структурах, посилення громадського контролю за діями влади) заходи. Перспективи подальших досліджень наукових кіл пов'язані з розробкою механізмів дерегуляції різних видів економічної діяльності.

Дерегуляція є однією з ключових економічних реформ, яка спрямована на створення сприятливого бізнес-клімату. Вагомий вплив дерегуляція має на підприємницьку діяльність, стосовно якої вона розглядається з позиції зменшення негативних впливів державного регулювання підприємницької діяльності через механізми регламентації за відповідними напрямами на основі усунення регуляторних бар'єрів у розвитку підприємництва. Покращання умов ведення бізнесу пов'язане з необхідністю дерегуляції в різних

сферах: реєстраційній, дозвільній, наданні адміністративних послуг та ліцензуванні, системі оподаткування та адмініструванні податків, бюджетній, здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, у сфері контрольно-перевірочної роботи.

На відміну від великих підприємств, що мають доступ до ресурсів, які можуть певним чином компенсувати несприятливий бізнес-клімат, малі та середні підприємства (МСП) зацікавлені у поліпшенні регуляторного середовища та інвестиційного клімату, оскільки в довгостроковій перспективі ці фактори значним чином покращують шанси МСП на виживання та зростання. Однак МСП не вистачає ресурсів та ефективного діалогу з владою; вони стикаються із сильною конкуренцією, нестабільним регуляторним середовищем, бюрократією. МСП потребують послуг з підтримки ведення бізнесу.

Запроваджена реформа дерегуляції залишається заручником вад існуючої державної регуляторної та економічної політики. Позитивні кроки, що анонсуються і здійснюються урядом, гальмуються їх вибірковістю у практичній площині та характеризуються нездатністю системно впливати на трансформацію економіки. Підприємництво внаслідок встановлених нині практик ведення бізнесу і регулювання підприємницької діяльності, втрачає потенціал до стрімкого зростання власних масштабів і ефективності функціонування [1, с. 5].

Проблема надмірного державного регулювання, недосконалості механізмів державної регуляторної політики, високий рівень невизначеності ринкового середовища, необхідність проведення дерегуляції економіки та прийняття низки першочергових заходів для

можливості економічного розвитку підприємницької діяльності в Україні широко обговорюється в політичному і науковому колах та бізнес-середовищах. Необхідно створити таке регуляторне поле, що з одного боку не обтяжує бізнес, але з іншого – дозволяє забезпечити необхідний рівень безпеки для громадян, створити рівні умови конкуренції.

«У 2016 р. вести бізнес в Україні стало дешевше, ніж у 2015-му. Про це йдеться у всеукраїнському опитуванні представників малого та середнього бізнесу "Щорічна оцінка ділового клімату" (Annual Business Climate Assessment – ABCA). Дослідження проводив Інститут економічних досліджень та політичних консультацій у листопаді 2016–січні 2017 рр. в рамках Програми USAID "Лідерство в економічному врядуванні". Так, українські підприємці торік витратили в середньому 27,4 тис. грн на дотримання регуляторних вимог. Це на 2,3 тис. грн менше від показника 2015 р. На що підприємці витратили ці гроші? На офіційні платежі, платежі юристам і посередникам, на експертизу та оцінку, а також на хабарі й добровільні внески ("прямі витрати"). Сюди ми включили і час, який витрачає підприємець на проходження регуляторної процедури, – так звані "непрямі витрати". До цієї суми входять витрати на державну реєстрацію, ліцензування, сертифікацію, санітарно-гігієнічне регулювання та державний нагляд.

Серед усього, найдорожче бізнесу обходяться перевірки державними органами. Припинення мораторію на перевірки, який "охороняв" бізнес упродовж 2014-го – першу половину 2015 р., збільшив частку малих та середніх підприємств (МСП), котрі відчули на собі пильне око держави: у 2015 р. контролюючі органи перевіряли 50% МСП, у 2016-му – вже 68%. Загальна тривалість усіх перевірок упродовж року зросла на один день і становила 15 днів, хоча частота майже не змінилася.

Кількість МСП, для яких перевірки закінчилися витратами, зросла: якщо у 2015 р. зі штрафами, неофіційними платежами (тобто хабарами) або конфіскованою продукцією зіштовхувалися 40% МСП, то у 2016-му – 61%. На тлі збільшення частоти витрат значно зменшилася сума, яку сплатило МСП під час перевірок: у середньому 33 тис. грн у 2015 р. і 22 тис. грн – у 2016-му. Це насамперед пов'язано з "гомогенізацією" витрат – платежі, про які повідомили МСП, більше урівнялися за розмірами. Знизилися неофіційні витрати.

Найбільш обтяжливими для МСП залишаються перевірки Державною податковою службою. У 49% випадків такі перевірки закінчуються сплатою штрафів, у 5% – додатково сплатою неофіційних платежів. У 2015 р. ці показники були не набагато меншими: 43 та 4%, відповідно, тож мораторій не дуже рятував МСП від найскладніших перевірок. У середньому, на податкові інспекції МСП витратили 27 тис. грн, для половини МСП витрати не перевищили 4 тис. грн. Штрафи, які сплачують підприємці внаслідок невдалих перевірок, – дуже різні й часто перевищують міру провини. Підприємці повідомляють про штрафи, накладені через неважність, помилки при заповненні декларацій, збої в самій системі. Часто це може супроводжуватися зловживаннями з боку податкових інспекторів. Так, серед інших проблем, пов'язаних із податковим адмініструванням, високий розмір штрафних санкцій за помилки є третьою за важливістю

проблемою. Ті МСП, яких перевіряла ДПС, про них повідомляють частіше. Крім того, з податковою пов'язують і такі проблеми, як обтяжливі перевірки, залежність від бажань податкових інспекторів, необхідність домовлятися та платити хабарі.

У позитивний бік змінилася ситуація з ліцензуванням: загальна вартість процедури (включно з непрямыми витратами) у 2016 р. становила понад 13 тис. грн проти 14,7 тис. у 2015-му. Це пов'язано зі скороченням терміну отримання ліцензії до 24 днів (у 2015 р. – 36 днів). Але отримати ліцензію стало дорожче: витрати у формі прямих платежів у 2015 р. становили 6,8 тис. грн, у 2016 р. – трохи більше 7 тис. грн. Погіршилася ситуація і з неофіційними витратами: про їх сплату повідомили 17%, тоді як у 2015 р. – 13%. Ліцензували свою продукцію або послуги у 2016 р. кожне третє МСП. На оформлення сертифікату відповідності підприємці у 2016 р. витратили 5,3 тис. грн і 38 днів. У 2015 р. вартість процедури була вищою й становила 6,2 тис. грн, тоді як тривалість – коротшою – 35 днів. Такі сертифікати отримували кожне шосте МСП. Став дешевшим і гігієнічний висновок – 2,1 тис. грн у 2016 р. проти 2,7 тис. грн у 2015-му. Отримувало його також кожне шосте МСП. Тривалість процедури при цьому не змінилася. Натомість зареєструвати або перереєструвати бізнес у 2016 р. було довше й дорожче: у середньому підприємство мало сплатити 380 грн і витратити 6 днів, тоді як у 2015 р. на це вистачало 241 грн та 4 дні, відповідно. Загальна вартість процедури становила майже 2 тис. грн (приблизно 1 тис. грн у 2015 р.). Незважаючи на погіршення, державна реєстрація є найменш проблемною сферою регулювання: про відсутність труднощів тут говорять 60% МСП.

Додатково чимало видатків підприємства йде на адміністрування та сплату податків. Так, для ведення податкового обліку 51% МСП оплачує працю в середньому двох бухгалтерів, що мають повну зайнятість, 16% МСП – одного бухгалтера, що має часткову зайнятість, і 17% наймають для цього сторонніх бухгалтерів (у середньому одна людина). Ще 20% підприємств ведуть податковий облік самостійно. Крім роботи бухгалтерів, керівництво МСП змушене витрачати додатково 9% робочого часу на вирішення питань щодо оподаткування. На сплату податків українські МСП стабільно витрачають близько чверті річного доходу.

Позитивні зміни в регуляторних процедурах відображає індекс змін регуляторних процедур. Для цього індексу МСП порівняли зміни в умовах та процесах, пов'язаних із проходженням регуляторної процедури у поточному році та три роки тому. З усіх сфер регулювання позитивні оцінки переважають негативні і не дуже відрізняються від індексу попереднього року. Винятком є питання, пов'язані з початком користування приміщеннями, де показник у 2015 р. фіксував погіршення ситуації у довгостроковому порівнянні й становив -0,06, а у 2016-му, навпаки, зріс до +0,12 (за шкалою від -1 до +1).

Найбільш позитивно МСП оцінили зміни в реєстраційних процедурах (+0,59). Ми пояснюємо це, в тому числі, й можливістю реєструвати бізнес або зміни через Інтернет. Підприємства, які здійснили реєстраційну процедуру онлайн, частіше наголошували на спрощенні. Також позитивно оцінили МСП зміни у ситуації з державним наглядом (+0,33).

Загальний індекс змін регуляторного середовища у 2016 р. становив +0,19 (у 2015 р. – +0,17). Індекс залишається позитивним, однак не показує значних покращень у державному регулюванні відносно попереднього періоду. Вартість ведення бізнесу в поточному році стала нижчою, що пов'язано насамперед зі зменшенням витрат внаслідок перевірок. Водночас занадто частими і обтяжливими залишаються перевірки ДПІ, які нерідко супроводжуються карколомними штрафами за навіть незначну провину» [58].

Формування й розвиток ринкових відносин обумовили необхідність прийняття та реалізації протягом 1991–2017 рр. низки законодавчих і нормативних актів, метою яких є спрощення умов господарювання, якісне покращення бізнес-клімату в країні. Проте влада часто і несистемно вносить зміни до нормативно-правових актів, покликаних поліпшити умови ведення бізнесу. Але, як свідчить зарубіжний і вітчизняний досвід, непродумана відміна окремих нормативно-правових актів (НПА) може призвести до виникнення регуляторного вакууму і хаосу в економіці. Потрібно прораховувати, які наслідки будуть від реалізації НПА, і нейтралізувати негативні впливи для того, щоб створити якісну, осмислену регуляцію в Україні.

Якщо держава застосовуватиме збалансований підхід у регулюванні в різних сферах економіки і життєдіяльності, то, відповідно, будуть враховані її інтереси, а також інтереси підприємців, виробників, посередників, громадян як споживачів певних послуг або покупців товарів. Для цього потрібна, передусім, політична воля влади і усвідомлення необхідності встановлення прозорих правил для організації і ведення бізнесу.

Згідно із звітом Національної Ради реформ за 2016 р. дерегуляція залишилася в ТОП-5 пріоритетних реформ, незважаючи на зміну уряду на початку 2016 р. Уряд наблизився до повного виконання зобов'язань перед МВФ в частині затвердження ліцензійних умов на ведення окремих видів діяльності: наразі з 24 необхідних документів вже прийнято 22 [2]. Для побудови системи ефективного регулювання необхідно скасувати зайві дозволи і ліцензії та спростити існуючі процедури; зменшити частоту перевірок та кількість контролюючих органів (реформа державного нагляду); запобігти запровадженню нового неефективного регулювання; а також здійснювати регулярний перегляд законодавства. Окремим завданням стоїть гармонізація законодавства з законодавством ЄС, а також впровадження саморегулювання бізнесу і найкращих практик Doing Business.

1. Огляд основних нормативно-правових документів у сфері дерегуляції, що введені в дію в 2015–2016 рр.

В умовах розробки нових заходів з дерегуляції підприємницької діяльності та впровадження їх у практику першочергового значення набуває оцінка дієвості норм законодавства, спрямованого на усунення надмірних адміністративних обмежень бізнесу, виявлення невирішених проблем у сфері дерегулювання економіки України, а також розробка напрямів подолання вказаних проблем.

Керівними документами для оцінки пропонуваними органами влади реформ у сфері дерегуляції є:

- Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [2];
- Угода про асоціацію між Україною та ЄС [3];
- Меморандум про економічну та фінансову політику між Україною та МВФ [4];
- План пріоритетних дій Уряду [5];
- План заходів з дерегуляції господарської діяльності [5];

План дій щодо підвищення позиції України у рейтингу Ведення бізнесу [7] та ін.

Серед основних завдань у рамках визначених напрямів дерегуляції економіки нормативними документами на 2015–2016 рр. було виділено такі:

1) *у реєстраційній системі*: спрощення процедур започаткування та припинення підприємницької діяльності юридичних осіб та фізичної особи – підприємця, у тому числі на окремих територіях у зоні АТО; спрощення функціонування Державного реєстру речових прав на нерухоме майно; спрощення процедур державної реєстрації земельних ділянок та речових прав на нерухоме майно;

2) *у сфері надання адміністративних послуг, дозвільній сфері та ліцензуванні*: спрощення порядку надання адміністративних послуг; істотне скорочення кількості видів діяльності й робіт, що вимагають одержання дозволів; спрощення процедур видачі документів дозвільного характеру; зменшення часових і грошових витрат при одержанні ліцензій;

3) *у контрольній-перевірочній діяльності*: зменшення тиску на суб'єктів господарювання з боку контролюючих органів; профілактики й запобігання порушень законодавства замість прямого контролю;

4) *у зовнішньоекономічній діяльності*: спрощення процедур оформлення окремих товарів; спрощення проведення банківських операцій;

5) *у податковій політиці*: лібералізація оподаткування операцій купівлі-продажу іноземної валюти; спрощення системи функціонування електронного адміністрування; скорочення часу, необхідного для виконання податкового обов'язку платниками податків тощо.

За визначеними напрямами було прийнято значну кількість законодавчих актів, що спрямовані на лібералізацію та скорочення встановлених державою адміністративно-правових норм і приписів щодо економічної діяльності, кожен з яких має певні переваги для розвитку підприємницької діяльності та регіонального розвитку та подолання щодо нечіткого формулювання положень дерегуляційних реформ, іноді незгодності з іншими нормативно-правовими актами, і нарешті, які не вирішують нагальних проблем надмірного втручання держави у діяльність суб'єктів підприємницької діяльності та надмірної централізації стосовно регіонального розвитку [8]. Як свідчать результати опитування «Щорічна оцінка ділового клімату в Україні: 2016» часті зміни економічного законодавства і високий регуляторний тиск перешкоджають розвитку приблизно кожного четвертого МСП.

В контексті продовження реалізації реформи дерегуляції першочергового значення набуває виділення позитивних та негативних аспектів нормативно-правових актів України, які стимулюють та стримують розвиток суб'єктів підприємницької діяльності за напрямками, наведеними вище.

1.1. Започаткування господарської діяльності

За 2015-2016 рр. в Україні було прийнято низку нормативно-правових актів, які спрощують умови започаткування господарювання та сприяють підвищенню оцінки України в міжнародних рейтингах. Основним з них став Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляції)» (від 12.02.15 р. № 191), що набув чинності 4 травня 2015 р. [8]. Головною метою Закону є дерегуляція господарської діяльності, приведення законодавства в окремих сферах у відповідність до правового поля ЄС, що дає можливість Україні підвищити позицію у рейтингу Doing Business. Закон, зокрема, передбачає:

скасування необхідності одержання дозвільних документів та повноваження органів влади щодо їх видачі шляхом внесення змін до законів України, які регулюють відносини у відповідних сферах господарської діяльності;

покращення якості надання адміністративних послуг через запровадження альтернативної можливості подачі документів до посадових осіб органів місцевого самоврядування, адміністраторів центрів надання адміністративних послуг, а також інших осіб в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

скорочення термінів надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців (до 2-х днів) і т.д.

Отже, Законом спрощується процедура започаткування та ведення господарської діяльності, скорочуються дозвільні і погоджувальні процедури, зменшується вплив державних органів на діяльність суб'єктів господарювання, підвищується рівень захисту прав інвесторів, удосконалюється механізм фінансування діяльності органів Державної реєстраційної служби.

Закон стосується інтересів центральних та місцевих органів виконавчої влади, які є органами ліцензування, та може позитивно вплинути на розвиток регіонів, знизити ризики вчинення корупційних правопорушень, позитивно вплине на ринок праці, оскільки Закон спрямований на розширення свободи підприємницької діяльності.

Реалізація Закону забезпечить адаптацію законодавства України, що регулює здійснення адміністративних процедур (надання адміністративних послуг), пов'язаних із одержанням суб'єктами господарювання прав на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності, до законодавства Європейського Союзу, а також базового законодавства України, що регулює відносини у сфері дозвільної системи.

Передбачені Законом скорочення функцій та оптимізація процедур державного регулювання господарської діяльності сприятимуть створенню більш придатних умов для ведення бізнесу в Україні та підвищенню рівня захисту суб'єктів господарювання. Недоліком Закону є збільшення фінансових витрат суб'єктів господарювання на реєстрацію та отримання реєстраційних документів, що не тільки погіршить бізнес-клімат в країні, а й негативно позначиться на місці України у світових рейтингах. Закон без уваги залишає проблеми, пов'язані із припиненням бізнесу в Україні.

Законом України «Про внесення змін до Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» щодо спрощення припинення

юридичних осіб шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення (реорганізації) від 07.04.15 р. № 285 [9] суттєво спрощено проведення процедури державної реєстрації юридичної особи в результаті злиття, приєднання, поділу, перетворення (реорганізації). Внесені змінами до статей 35 та 37 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» регулюються порядки внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення засновників (учасників) юридичної особи або уповноваженого ними органу щодо припинення юридичної особи та проведення державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті злиття, приєднання, поділу або перетворення з метою спрощення процедури реєстрації.

Таким чином, **Закон повинен забезпечити суттєве спрощення процедури проведення державної реєстрації юридичної особи в результаті перетворення юридичної особи, що буде сприяти підвищенню соціального захисту працюючого населення, скороченню матеріальних та трудових витрат юридичних осіб, пов'язаних з реорганізацією, запобіганню ризикам, пов'язаним з припиненням у результаті перетворення особливо небезпечних суб'єктів підприємницької діяльності вугільної, гірничодобувної, атомної, хімічної, хіміко-металургійної, нафтопереробної галузей, припинення діяльності яких потребує здійснення спеціальних заходів.**

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 03.09.2015 р. № 667 [10] спрощує державну реєстрацію припинення центральних органів виконавчої влади, які є засновниками інших юридичних осіб. Законом дозволено проводити державну реєстрацію змін до установчих документів державних підприємств після внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення засновників юридичної особи органу щодо її припинення, прийнятим засновниками або уповноваженим ними органом, що дозволяє державним підприємствам повноцінно функціонувати, навіть під час процесу припинення засновника. Таким чином, **вищезазначені зміни мають спростити процес функціонування державних підприємств, які утворені центральними органами виконавчої влади та перебувають на стадії ліквідації. Отже, Закон уможливує спрощене проведення державної реєстрації припинення центральних органів виконавчої влади, які є учасниками (власниками) інших юридичних осіб.**

Законом «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» № 835 від 26.11.2015 р. [11] вносяться зміни до порядку реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. Документом зокрема, передбачається:

передача функцій з державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців органам місцевого самоврядування, держадміністраціям, нотаріусам та банкам (за органами юстиції залишається державна реєстрація громадських формувань);

уніфікація процедур державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань та фізичних осіб – підприємців;

запровадження можливості подання електронних документів для проведення всіх реєстраційних дій;

скорочення переліку документів, що подаються для державної реєстрації (у тому числі за рахунок їх отримання в електронній формі від державних органів);

скорочення переліку адміністративних послуг за рахунок скасування щорічного підтвердження та щорічної подачі фінансової звітності;

скасування паперових виписок та установчих документів та запровадження їх отримання в електронному вигляді через Портал електронних сервісів;

створення єдиного реєстру на базі Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, Єдиного ліцензійного реєстру, Реєстру документів дозвільного характеру, Єдиного реєстру громадських формувань, Реєстру громадських об'єднань та Єдиного реєстру підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство;

запровадження відповідальності суб'єктів державної реєстрації за порушення у сфері державної реєстрації (тимчасове блокування та анулювання доступу до реєстру; скасування акредитації банку як суб'єкта державної реєстрації).

Незважаючи на переваги, можна побачити і певні **недоліки**. Відносно того, що реєструвати юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців зможуть органи місцевого самоврядування, нотаріуси та акредитовані суб'єкти, можна аргументувати, що відповідно до частини 3 статті 5 Закону, акредитовані суб'єкти можуть здійснювати повноваження з прийняття та видачі документів у сфері державної реєстрації на підставі договору з іншим суб'єктом державної реєстрації та/або нотаріусом. Але закон не визначає правовий статус акредитованих суб'єктів, не передбачає, на підставі якого договору їм будуть передаватися повноваження, а також не прописує права, обов'язки та відповідальність сторін. Загалом, **Закон значно зменшує кількість документів та процедурних дій, що вимагаються для отримання адміністративних послуг, сприяє доступності та зручності для суб'єктів звернень**.

Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» від 17.05.2016 р. № 1365 [12] спрощено проведення реєстраційних дій на окремих територіях. Проблеми, які обумовили необхідність введення змін пов'язані із неможливістю органів місцевого самоврядування та підприємств Луганської і Донецької області на підконтрольній Україні території нормально проводити свою діяльність через дію положень Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції», відповідно яким на території проведення антитерористичної операції, серед іншого, було заборонено зміну керівництва юридичної особи та складу її засновників. Також слід зазначити, що відповідно до ст. 6,7 Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» суб'єкти господарювання звільнено від орендної плати за користування земельними ділянками державної та комунальної власності, скасовано орендну плату за користування державним та комунальним майном, що ускладнювало виконання місцевих бюджетів на території підконтрольній українській владі. **Введення зазначених змін дозволить розблокувати функціонування органів місцевого самоврядування та за рахунок сплати відповідних податків – наповнити місцеві бюджети в населених пунктах Лугансь-**

кої та Донецької області на підконтрольних українській владі територіях.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій» від 31.05.2016 р. № 1390 [13] створює більш сприятливі умови для залучення інвестицій шляхом спрощення порядку їх залучення. Для цього відмінюється державна реєстрація іноземних інвестицій, а запроваджується заявницький принцип їх державного обліку. Інформація щодо наявності у суб'єкта господарювання іноземних інвестицій фіксується статутними документами, вноситься до Єдиного державного реєстру юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців та є загальнодоступною. У зв'язку з цим процедура реєстрації іноземних інвестицій не мала інформаційного сенсу. Проте на практиці, можуть виникати певні проблеми. Наприклад, для приватних інвесторів, яким ст. 9 Закону України «Про імміграцію» гарантувала права в зв'язку із здійсненням інвестиції – після скасування реєстрації та анулювання реєстрації будь-який інвестор після виходу з інвестиції (при неможливості забрати гроші в зв'язку з обмеженнями НБУ) опиниться поза увагою інвестиційного законодавства, і відповідно, будуть відсутні гарантії повернення грошей. Отже, **Законом скасовано обов'язкову реєстрацію іноземних інвестицій, яка створювала бар'єри для бізнесу та робила можливими прояви корупції при їх державній реєстрації та введення окремих кодифікаційних змін до чинного законодавства.**

Постановою Кабінету Міністрів України «Про надання послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань у скорочені строки» від 25 грудня 2015 р. № 1133 [14] закріплено умови надання процедур в скорочені строки. Документом встановлено розмір плати за проведення державної реєстрації змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, крім внесення змін до інформації про здійснення зв'язку з юридичною особою; змін до відомостей про прізвище, ім'я, по батькові або місцезнаходження фізичної особи – підприємця: протягом **шести годин** після надходження документів, поданих для державної реєстрації, крім вихідних та святкових днів, – у **подвійному розмірі адміністративного збору** за відповідну реєстрацію; протягом **двох годин** після надходження документів, поданих для державної реєстрації, крім вихідних та святкових днів, – у **п'ятикратному розмірі адміністративного збору** за відповідну реєстрацію. **Оскільки раніше «прискорення» процедури отримання послуг здійснювалося тіншовим шляхом, введення в дію Постанови з офіційно закріпленою платою, має зменшити прояви корупції в реєстраційних органах та скоротити витрати часу для суб'єктів.**

Наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи» від 09.02.2016 р. № 359/5 (набув чинності 23.02.2016 р.) [15] затверджено Порядок державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи.

Вказаним Наказом зокрема, передбачено:

можливість звернення з заявою та документами для державної реєстрації у паперовій або електронній формі до будь-якого суб'єкта державної реєстрації або нотаріуса в межах країни;

можливість заповнення заяви про державну реєстрацію уповноваженою особою суб'єкта державної реєстрації або нотаріусом (за бажанням заявника);

встановлено порядок прийому документів для державної реєстрації центрами надання адміністративних послуг, акредитованими суб'єктами, що здійснюють повноваження виключно в частині забезпечення прийняття та видачі документів під час державної реєстрації та ін.

Таким чином, **Міністерство юстиції передає свої функції нотаріусам, комунальним і державним підприємствам, державним адміністраціям та органам місцевого самоврядування. Передбачено також, що банки зможуть приймати документи, необхідні для реєстраційних дій.** Реєстрація проводиться незалежно від місцезнаходження юридичної особи або місця проживання фізичної особи - підприємця.

Зазначений Наказ було прийнято у зв'язку з внесенням значних змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 15 травня 2003 р. № 755-IV. Крім того, Наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 06.01.16 р. № 15/5 [16] було затверджено нові форми заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

1.2. Реєстрація власності

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодонабувачів юридичних осіб та громадських діячів» від 14.10.2014 р. № 1701 [17] встановлює механізм розв'язання проблеми виявлення фізичної особи – кінцевого вигодоодержувача юридичних осіб. У результаті Державний реєстр речових прав на нерухоме майно став відкритим і загальнодоступним, а з 6 жовтня 2015 р. відкриті й електронні реєстри. **Закон значно ускладнює можливість легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, оскільки всі юридичні особи приватного права зобов'язані вказувати кінцевого вигодоодержувача – фізичну особу при реєстрації, зміні власності юридичної особи, а також при відкритті рахунків в фінансових установах.** Крім того, запровадження вільного доступу до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно для органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також фізичних та юридичних осіб значно підвищує якість адміністративних послуг.

Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення повноважень нотаріусів та особливостей реєстрації похідних прав на земельні ділянки сільськогосподарського призначення» від 05.03.15 р. № 247 [18] значно прискорив і спростив порядок держреєстрації прав оренди землі сільськогосподарського призначення, а також забезпечив доступ нотаріусів до відомостей на електронних (цифрових) носіях Державного земельного кадастру. **Введені до законодавства зміни сприятимуть більш ефективному ви-**

користанню земель сільськогосподарського призначення суб'єктами господарювання, і як наслідок додатковим надходженням до Державного бюджету та місцевих бюджетів.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення прозорості у сфері відносин власності з метою запобігання корупції» від 14.07.2015 р. № 597 [19] створює правові умови для запобігання корупції, забезпечення відкритості та прозорості правовідносин у суспільстві, збільшення контролю громадськості над владою та спрощення доступу до інформації. Зміни до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (ст. 28) встановлюють, що для фізичних та юридичних осіб інформація з державного реєстру прав надається не тільки за об'єктом нерухомого майна, як це передбачено у попередній редакції закону, але, й за суб'єктом права. При цьому, у випадку запиту за суб'єктом прав – інформація про об'єкти нерухомого майна надаватиметься з певними обмеженнями. Так, з метою уникнення розкриття персональної інформації про місце проживання особи, що часто збігається з адресою нерухомого майна у власності, а також з метою попередження протиправних зазіхань на власність особи, передбачається розкривати відомості щодо назви області, міста, району, на території яких розташований об'єкт нерухомого майна. Такий підхід дозволить, з одного боку, виконати цілі та завдання закону, а з іншого, – не нашкочити суб'єктам власності на нерухоме майно відкриттям інформації про їх права на нерухоме майно. Також законом передбачаються зміни до Закону України «Про державний земельний кадастр України», якими встановлюється, що відомості Державного земельного кадастру є відкритою інформацією.

Таким чином, **надання громадськості доступу до вищезазначених реєстрів та кадастрової карти, має сприяти публічному контролю за сплатою податків чиновниками, які є власниками відповідного майна, земельних ділянок та транспортних засобів, на рівні з іншими громадянами, а також певною мірою підвищить рівень довіри до влади у суспільстві.** Також, відкриття цієї інформації сприятиме відкритості і прозорості органів місцевого самоврядування та виконавчої влади, які мають повноваження щодо розпорядження землями державної та комунальної форми власності, нерухомим майном та транспортними засобами. Крім того, відкриття доступу до інформації є важливим дерегуляційним кроком назустріч фізичним та юридичним особам, адже має зменшити витрати часу та коштів на отримання необхідних даних.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 26.11.2015 р. № 834 [20] спрямовано на децентралізацію процедури реєстрації речових прав та врегулювання процедурних питань. Поряд зі зміною суб'єктів, уповноважених на проведення державної реєстрації прав, також запроваджується контроль за проведенням реєстрації з боку Міністерства юстиції України та його територіальних органів. Серед прийнятих нововведень: 1) запроваджено можливість оскарження рішень дій та бездіяльності органів державної реєстрації прав в адміністративному

порядку; 2) розширено суб'єктний склад осіб, які наділені повноваженням проводити державну реєстрацію прав.

Встановлено, що інформація, наявна в Державному реєстрі прав, є відкритою. Документи, що видаються за результатом розгляду заяв у сфері державної реєстрації прав, заявник може отримувати як в електронному, так і в паперовому вигляді. При цьому документи, отриманні в електронній і паперовій формі, мають однакову юридичну силу. **Таке нововведення спрощує використання інформації з Державного реєстру, зменшується час очікування у чергах для тих категорій населення, які не мають змоги отримати електронну інформацію.**

Постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 23 серпня 2016 р. № 553 [21] внесено зміни до переліку документів, необхідних для державної реєстрації прав на нерухоме майно. Реалізація постанови скасує необхідність подання документів, що перебувають у володінні державних органів, при реєстрації речових прав на нерухоме майно. В цілому **положення Постанови направлені на спрощення процесу державної реєстрації прав на нерухоме майно шляхом скорочення переліку документів, які необхідно подавати суб'єкту, введення електронних форм заяв, що має зменшити витрати часу суб'єктів та їх контакт з посадовими особами реєстраційних органів (що в свою чергу має знизити корупційні ризики).**

Законом України «Про внесення змін в деякі законодавчі акти України стосовно вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності» від 06.10.2016 р. № 1666 [22] вносяться зміни до низки нормативних актів, якими передбачається забезпечення захисту прав власності, економічних інтересів громадян та інвесторів, а також зменшення ризиків незаконного заволодіння майном. Серед нововведень Закону можна відзначити: 1) повідомлення всіх власників юридичної особи про отримання державним реєстратором заяви про внесення змін до реєстрів. Таким чином, **власнику надається можливість зупинити реєстраційні дії; надаються права Міністерству юстиції України та його територіальним органам за результатами розгляду скарги направити подання про анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю до Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату при Міністерстві юстиції України. Реалізація Закону сприятиме запровадженню європейських стандартів захисту прав власності, економічних інтересів громадян та інвесторів.**

1.3. Адміністративні послуги, дозвільна система та ліцензування

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг» від 10 грудня 2015 р. № 888 [23] внесено ряд змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізацію надання адміністративних послуг. Законом передбачається віднести до повноважень органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій надання адміністративних послуг, що мають

найбільший попит серед жителів територіальних громад. Зокрема, органам місцевого самоврядування (виконавчому органу сільської, селищної або міської ради, сільському голові (у випадку, коли відповідно до закону виконавчий орган сільської ради не утворено) пропонується надати повноваження щодо реєстрації місця проживання та зняття з реєстрації місця проживання особи, ведення відповідного реєстру територіальної громади, що в результаті позбавить жителів необхідності збирати відповідні довідки про склад сім'ї та проживання, що необхідні при наданні соціальних та інших послуг.

Законом також передбачається спростити процедуру отримання інформації з Державного земельного кадастру. Крім того, законом з метою оперативної реєстрації місця проживання громадянина переглядаються окремі процедури реєстрації місця проживання. **Таким чином, даним законом внесено ряд змін до законів в сфері надання адміністративних послуг, що направлені на її децентралізацію та розширення повноважень міських та селищних рад щодо надання адміністративних послуг в сферах реєстрації міст проживання та сфері земельних відносин. Аналізований акт також дає законні підстави для надання адміністративних послуг в сфері земельних відносин в електронній формі. Проте, через недостатню кваліфікацію відповідних працівників місцевих органів виконавчої влади та можливі недоліки у технічному забезпеченні існує ризик виникнення складностей в процесі надання адміністративних послуг.**

Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Примірного положення про центр надання адміністративних послуг» від 31.08.2016 р. № 565 [24] і Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Примірного регламенту центру надання адміністративних послуг» від 22.09.2016 р. № 652 [25] **сприяють підвищенню вимог до якості обслуговування населення в центрах надання адміністративних послуг шляхом внесення змін до примірного положення про центр надання адміністративних послуг та його регламенту.**

Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 8 вересня 2016 р. № 593 [26] і Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2016 р. № 593» від 18 травня 2017 р. № 339 [27] **надають можливість суб'єктам господарювання отримувати відомості з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань статистичного та аналітичного характеру у формі прикладного програмного інтерфейсу з використанням сервісної послуги. Реалізація положень Постанови стане черговим кроком у боротьбі з корупцією, яка є необхідною для підтримки економічної стабільності, захисту прав людини та протидії організованій злочинності, та сприятиме розвитку електронних сервісів.**

Постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України та визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1094» від 22.09.2016 р. № 668 [28] усунуто розбіжності у нормативно-правових актах щодо порядку розроблення, погодження та затвердження документації із землеустрою. **Дія Постанови має спрощ-**

тити процедуру оформлення та зменшити витрати часу для юридичних та фізичних осіб за рахунок спрощення процедури оформлення документації завдяки її уніфікації та чіткому переліку суб'єктів на яких розповсюджується дія законодавства в даній сфері. Крім того, у зв'язку зменшення контакту з державними органами, мають зменшитися і корупційні ризики.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дерегуляції в агропромисловому комплексі» від 08.12.2015 р. № 867 (набув чинності 01.01.2016 р.) [29] скасовується або обмежується дія деяких дозвільних процедур та вимог у здійсненні господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. У процесі написання законопроекту автори провели комплексний аналіз дозвільних та інших обов'язкових процедур в агропромисловому комплексі (АПК). Так, у рамках розробки Єдиної комплексної стратегії розвитку АПК до 2020 року на сайті Міністерства аграрної політики та продовольства України був розміщений перелік усіх дозвільних процедур в АПК для громадського обговорення. Було проаналізовано 110 дозвільних та інших обов'язкових процедур в АПК. В результаті аналізу 72 процедури було визначено такими, що не варто скасовувати чи обмежувати їх дію, 16 – такими, що врегульовані іншими законами. Всього Законом скасована та/або обмежена дія 22 дозвільних процедур та вимог щодо здійснення господарської діяльності.

Ліцензування господарської діяльності є одним з видів державного регулювання (обмеження) підприємництва і є важливою частиною системи адміністрування господарської діяльності та показником легкості ведення вітчизняного бізнесу. Майже шістнадцятирічний досвід застосування Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 р. № 1775 [30] висвітлив необхідність подальшого систематизування порядку ліцензування видів господарської діяльності, максимального спрощення всіх етапів і процедур отримання ліцензій, уникання необґрунтованого обтяження чи зайвих для суб'єктів господарювання адміністративних процедур, впровадження інформаційних технологій, а також законодавчого встановлення єдиних державних принципів ліцензування видів господарської діяльності.

Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.15 р. № 222 [31] скорочено перелік видів діяльності, які підлягають ліцензуванню. Закон передбачає, зокрема наступне:

скорочення кількості видів господарської діяльності (з 57 до 40), що підлягають ліцензуванню;

спрощення видачі ліцензій, контроль у сфері ліцензування та застосування заходів впливу та санкцій, нагляд за органами ліцензування та інформаційне забезпечення державного управління в цій сфері;

встановлення безстроковості дії ліцензії для всіх видів господарської діяльності, що ліцензуються в порядку, встановлюваному законом, та оплаті її видачі на безстроковий термін у сумі однієї мінімальної зарплати;

надана можливість подання документів до органу ліцензування і отримання від нього документів в електронному вигляді;

уточнення відповідальності посадових осіб органів влади за порушення законодавства у сфері ліцензування.

Таким чином, Закон регулює суспільні відносини у сфері ліцензування видів господарської діяльності, визначає виключний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, встановлює уніфікований порядок їх ліцензування, нагляд і контроль у сфері ліцензування, відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності. Дія Закону направлена на уніфікацію та вдосконалення процедур отримання ліцензій суб'єктами підприємництва, скорочення кількості ліцензованих видів діяльності, посилення відповідальності за порушення у сфері ліцензування, що повинно сприяти прискоренню розвитку вітчизняного бізнесу через зменшення прямих і непрямих втрат як підприємців, так і держави.

Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання ліцензування будівництва об'єктів IV і V категорій складності» від 30 березня 2016 р. № 256 [32] затверджено Ліцензійні умови та Перелік видів робіт провадження господарської діяльності з будівництва об'єктів IV і V категорій складності. Порівняно з попередніми Ліцензійними умовами (наказ Міністерства економічного розвитку та будівництва України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності у будівництві, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури» від 27.01.2009 р. № 47), новий документ втричі зменшив кількість робіт у сфері будівництва, які підлягають ліцензуванню. Нові Ліцензійні умови спрощують ведення господарської діяльності для проєктантів, забудовників, що будують нескладні об'єкти та для надавачів інжинірингових послуг.

Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» щодо оптової торгівлі алкогольними напоями, виготовленими з власного (непродбаного) виноматеріалу» від 20.09.2016 р. № 1534 [33] скасовано необхідність отримання ліцензії для деяких груп виробників плодово-ягідних вин та медових напоїв. Закон створює сприятливе законодавче поле, яке сприятиме започаткуванню діяльності на ринку нових підприємств з невеликими обсягами виробництва терруарних вин (вина місцевості), плодово-ягідних вин та унікальних медових напоїв з власної (не придбані) сировини. Закон передбачає ряд змін до статей 3 та 15 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів», за якими суб'єкт господарювання, який отримав ліцензію на виробництво алкогольних напоїв (вин виноградних, вин плодово-ягідних або напоїв медових) та виробляє їх з виноматеріалів (виноградних, плодово-ягідних або медових) виключно власного виробництва (не придбаних), має право здійснювати оптову торгівлю зазначеними алкогольними напоями без отримання окремої ліцензії на таку оптову торгівлю.

Крім переваг, в Законі є й певні недоліки, які полягають у відсутності компенсаторних механізмів для нейтралізації ризиків виробництва й продажу неякісних напоїв. Скасування ліцензії може призвести до збільшення кількості фальсифікованого алкоголю («медових напоїв»), оскільки виробництво даних товарів не регламентується законодавством, а скасування ліцензії може суттєво зменшити контроль за якістю продукції. Згідно з прийнятими змінами, звільнені від сплати 500 тис. грн і отримання ліцензії на оптову

торгівлю лише ті підприємства, які мають потужності з переробки винограду і, відповідно до Закону, можуть закуповувати виноград у інших господарств, але не мають права придбати вже готовий виноматеріал. З огляду на існуючий поділ, підприємство (у структурі якого є і вторинне, і первинне виноробства) має вибиратиме: або скористатися правом не платити за ліцензію, але при цьому йому необхідно об'єднати два технологічних процеси в один і працювати за загальною системою оподаткування як виробник алкоголю, або залишатися на спрощеній системі, але платити 500 тис. грн за ліцензію на оптову торгівлю.

1.4. Процедури державного нагляду (контролю) за регулюванням господарської діяльності

На законодавчому рівні створено умови для оптимізації роботи контрольно-наглядових органів, лібералізації державного нагляду. Зокрема, передбачено: створення Інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю) з інформацією про всі заходи державного нагляду (контролю); розміщення на офіційних веб-сайтах органів державного нагляду (контролю) нормативно-правових актів, дотримання яких перевіряється під час здійснення заходів контролю; встановлення єдиного порядку накладення адміністративно-господарських санкцій, які застосовуються органами державного нагляду (контролю) за фактами встановлених порушень та інше [34].

У 2016 р. перевірки регулювалися Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28.12.2014 р. № 71 [35], відповідно до якого впродовж 2016 р. контролюючі органи могли перевіряти підприємства, фізичних осіб-підприємців з обсягом доходу до 20 млн грн за попередній календарний рік лише з дозволу Кабміну, за заявкою суб'єкта господарювання щодо його перевірки або згідно з рішенням Кримінального процесуального кодексу України.

З метою комплексного врегулювання питань підвищення ефективності існуючої в Україні системи контролю за економічними концентраціями був розроблений і прийнятий Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про захист економічної конкуренції» щодо підвищення ефективності системи контролю за економічними концентраціями» від 26.01.2016 р. № 935 [36]. Законом передбачається, зокрема:

- 1) підвищити порогові показники, за перевищення яких необхідним є отримання дозволу на концентрацію;
- 2) вивести зі сфери попереднього контролю випадки концентрації за участі іноземних суб'єктів господарювання, які очевидно не можуть вплинути на стан конкуренції на товарних ринках;
- 3) запровадити більш гнучкі, швидкі та спрощені процедури отримання попереднього дозволу на концентрації.

Змінені Законом порогові значення та процедури відповідають потребам сьогодення в частині забезпечення ефективного балансу між необхідністю здійснення попереднього контролю за економічними концентраціями з метою запобігання обмеженню конкуренції та монополізації товарних ринків та тими ви-

тратами і адміністративними обмеженнями, які створює для бізнесу така процедура попереднього контролю. **Отже, Закон створює умови для зменшення невідправданого адміністративного тиску на суб'єктів господарювання, сприятиме покращенню входження інвесторів на українські ринки.**

Закон України «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 03.11.2016 р. № 1728 [37] націлений на забезпечення балансу між стимулюванням розвитку малого та середнього підприємництва в Україні та виконанням конституційних прав громадян. Законом забезпечується новий механізм введення обмежень на дії контролюючих органів, який гарантує надання державного захисту в випадку порушення конституційних прав громадян.

З 2014 р. по 30 червня 2015 р. в Україні діяв мораторій на проведення перевірок підприємств контролюючими органами. Досвід наявності в Україні мораторію на перевірки доводить, що обмеження діяльності контролюючих органів є ефективним механізмом для спрощення адміністрування та зменшення навантаження на малий та середній бізнес. Мораторій на перевірки дозволив виявити неефективні механізми системи державного контролю (нагляду) та розпочати її реформування. Разом із тим радикальне обмеження перевірок мало негативні наслідки як для суспільства, так і для держави.

До 31 грудня 2017 р. позапланові заходи державного нагляду (контролю) здійснюються:

- 1) за письмовою заявою суб'єкта господарювання до відповідного органу державного нагляду (контролю) про здійснення заходу державного нагляду (контролю) за його бажанням;
- 2) за рішенням суду;
- 3) у разі настання аварії, смерті потерпілого внаслідок нещасного випадку, що було пов'язано з діяльністю суб'єкта господарювання.
- 4) на підставі обгрунтованого звернення фізичної особи про порушення суб'єктом господарювання її законних прав. Такі перевірки проводяться органом державного нагляду за погодженням Державної регуляторної служби.

Таким чином, **Законом передбачається впровадження законодавчих змін щодо обмежень проведення перевірок, які будуть гарантувати громадянам можливість для захисту своїх прав у разі їх порушення; містити виключення для органів контролю, які суттєво не впливають на бізнес-клімат; відповідати вимогам ЄС та не містити ризику для експортерів;** створювати можливості для громадського контролю; надавати можливості для оперативного реагування на порушення законодавства; спонукати Уряд до більш швидкого реформування системи державного контролю.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування планових та позапланових перевірок додержання органами ліцензування вимог законодавства у сфері ліцензування» від 16 березня 2016 р. № 182 [38] визначено процедуру проведення Державною регуляторною службою як спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування перевірок додержання органами ліцензування вимог законодавства у сфері ліцензування. Порядком уточнюються особливості проведення планових і позапланових перевірок, передбачаються вимоги щодо

підготовки документів, необхідних для проведення перевірки та оформлення її результатів (наказ про проведення перевірки, посвідчення на проведення перевірки, акт перевірки), перелік питань, що вивчаються під час проведення перевірки, тощо. Таким чином, **дія Постанови сприятиме встановленню процедури здійснення державного нагляду за додержанням органами ліцензування вимог законодавства у відповідній сфері.**

1.5. Процедури податкового регулювання господарської діяльності та подання звітності

Закон України «Про внесення змін до статті 69 Податкового кодексу України щодо спрощення умов ведення бізнесу» від 21.04.15 р. № 344 [39] запроваджує принцип мовчазної згоди у сфері оподаткування. Зміни до Податкового кодексу України дозволяють підприємцям простіше ставати на облік в податковій. Контролюючі органи, отримавши від банку повідомлення про відкриття рахунку, повинні або взяти платника податків на облік, або протягом доби опублікувати на офіційному сайті обгрунтовану відмову. **Закон дозволить спростити порядок взяття рахунків платників податків на облік контролюючими органами у зв'язку із запровадженням принципу мовчазної згоди у сфері оподаткування, що, в свою чергу, значно спростить ведення бізнесу для підприємців.**

Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення адміністрування податку на додану вартість» від 16.07.2015 р. № 643 [40] спрямований на удосконалення функціонування системи електронного адміністрування податку на додану вартість, яка з 1 лютого поточного року запроваджена у тестовому режимі, а з 1 липня – на постійній основі. Законом передбачається, зокрема:

1) надання права платнику податку протягом 365 календарних днів з дати складання податкової накладної на включення до податкового кредиту суми податку на додану вартість на підставі отриманих податкових накладних, зареєстрованих в Єдиному реєстрі податкових накладних;

2) скасування необхідності проведення перерахунку частки використання необоротних активів, придбаних після 01.07.2015 р., в оподатковуваних операціях за підсумками одного, двох і трьох календарних років їх використання;

3) врегулювання питання акумулювання коштів на спеціальних рахунках сільськогосподарських (далі – с/г) підприємств і т.д.

Отже, Закон містить низку позитивних змін стосовно складання податкових накладних та ведення обліку ПДВ. Відповідно до норм внесених Законом, граничний термін реєстрації податкових накладних / розрахунків коригування з 1 жовтня 2015 р. становить 15 календарних днів, наступних за датою їх складання. З цього ж часу діятимуть і штрафи за порушення термінів реєстрації. Вказана відповідальність настає згідно до змін, внесених наведеним вище Законом. Розмір штрафних санкцій розраховується у відсотках від суми ПДВ, зазначеної в таких податкових накладних / розрахунках коригування, і залежить від кількості днів прострочення. Зазначені нововведення пояснюються закінченням пробного періоду застосування Системи електронного адміністрування ПДВ призводять до збільшення адміністративного навантаження на бізнес через скорочення терміну реєстрації подат-

кових накладних в ЄРПН, збільшення ймовірності сплати штрафних санкцій в разі порушення нової норми.

Таким чином, **Закон частково вирішує існуючі проблеми функціонування системи електронного адміністрування податку на додану вартість та сприяє зменшенню витрат часу на ведення податкового обліку.** Разом з тим, система функціонування НПА містить ряд недоліків, які можуть призвести до збільшення фінансової відповідальності платників за порушення норм податкового законодавства.

Проведений аналіз нормативно-правових актів щодо дерегуляції підприємницької діяльності в 2015-2016 рр. виявив позитивні тенденції у цьому напрямі та ряд недоліків, які погіршують підприємницький та інвестиційний клімат держави. З огляду на вирішення проблем щодо дерегуляції, можна зробити висновок, що зміни до нормативно-правових актів України були спрямовані на часткове вирішення лише деяких проблем, проте значна кількість питань у сфері дерегуляції, які стримують діяльність суб'єктів підприємницької діяльності в Україні, залишилась не вирішеною. Залишаються кількісні переваги законодавчого забезпечення політики дерегулювання, однак якість цих нормативних документів не завжди відповідає вимогам.

Для вирішення проблем дерегуляції необхідним є: інвентаризація нормативних актів, їх систематизація та пріоритизація для перегляду, удосконалення інституційних фільтрів для прийняття нових регуляцій, що ускладнюють ведення бізнесу; внесення законодавчих змін, забезпечення реалізації політики прозорості та залучення громадськості до контролю якості роботи органів державної влади; розробка методичного забезпечення оцінювання якості нормативно-правових актів у сфері дерегулювання економіки тощо.

Врегулювання законодавчих протиріч у сфері дерегуляції дасть змогу підвищити ефективність реформи дерегуляції та ліквідувати бар'єри у підприємницькій діяльності відносно сфери законодавства. Надалі потрібний постійний контроль та аналіз нових нормативних актів. Для цілей регуляторної політики законодавство не повинно оцінюватися статично, аналізуючи його тільки в якийсь конкретний момент часу. Потрібно оцінювати його в динаміці змін, аналізуючи причини появи тієї чи іншої регуляції, оцінюючи її ефективність.

2. Загальні тенденції реалізації реформи з дерегуляції у 2015-2017 рр.

Умови для здійснення підприємницької діяльності в Україні не відрізнялися особливими перевагами від інших європейських країн. Крім того, розрив економічних відносин з Російською Федерацією, тимчасова анексія кримського півострову та військові дії на сході країни значно ускладнили ситуацію та виступили своєрідним каталізатором соціальних і політичних конфліктів, загостривши довгострокові економічні проблеми. За даними Державної служби статистики значно зріс та лишається високим рівень безробіття (9,2% населення віком 15-70 років в середньому за дев'ять місяців 2016 р.), експорт товарів та послуг продовжує демонструвати негативну динаміку – за результатами 11 місяців 2016 р. скорочення становить 5,2% (порівняно з відповідним періодом 2015 р. за методологією платіжного балансу) [41].

Як наслідок, інвестиційний клімат у країні істотно не змінюється в кращу сторону. Державна служба статистики показує, що загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України за 9 місяців 2016 р. виріс лише на 2,62 млрд дол., або на 6,2%. Показники прямих іноземних інвестицій за січень-вересень 2016 р. на 1,3 млрд дол. вище, ніж за аналогіч-

ний період 2015 р. [42]. При цьому зі списку найбільших інвесторів України показник прямих іноземних інвестицій зріс тільки у Росії (рис. 2.1). Проте, залучення прямих іноземних інвестицій може дати хороший імпульс для поживлення її економіки. За оцінками аналітиків Міжнародного фонду Блейзера, зростання економіки України при сприятливих умовах для інвесторів можна очікувати на рівні 7-10%.

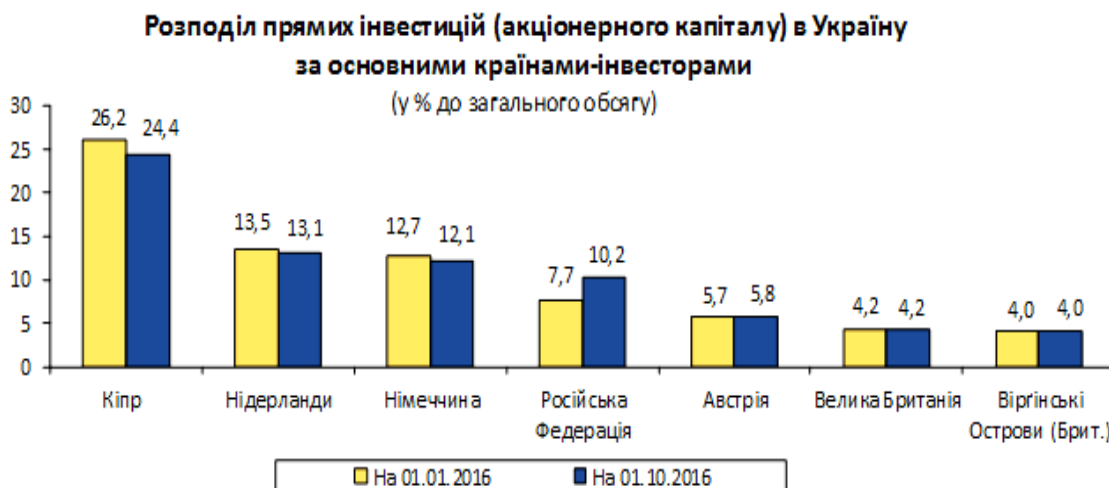

Рис. 2.1. Іноземні інвестиції в Україну за 9 місяців 2016 р. [42]

Іноземні бізнесмени не відмічають особливих позитивних змін у напрямі поліпшення бізнес-клімату в Україні. Інвестори нарікають на проблеми корупції, бюрократії, непрозорість проведення державних тендерів та труднощі з відкриттям бізнесу. Вони вказують, зокрема, і на існуючу в державі тяганину під час оформлення необхідних документів. Так, за даними дослідження «Інвестиційний клімат України - 2016. Яким його бачить американський інвестор?» для 39% респондентів надмірне регулювання бізнесу є серйозною/істотною проблемою, проте для 38% опитаних осіб це не є проблемою взагалі (рис 2.2).

Інвестори переймаються надмірним регулювання бізнесу шляхом занадто частих інспекцій держорганами; недобросовісною конкуренцією на ринку з боку державних підприємств; складними процедурами банкрутства і ліквідації бізнесу; а також обтяжливим законодавством щодо відкриття бізнесу (46%) [42]. З іншого боку, дешевизну праці кваліфікованих кадрів, як і обмеження при наймі або звільненні персоналу, респонденти не вважали проблемою, бо по суті ці фактори є конкурентними перевагами України.

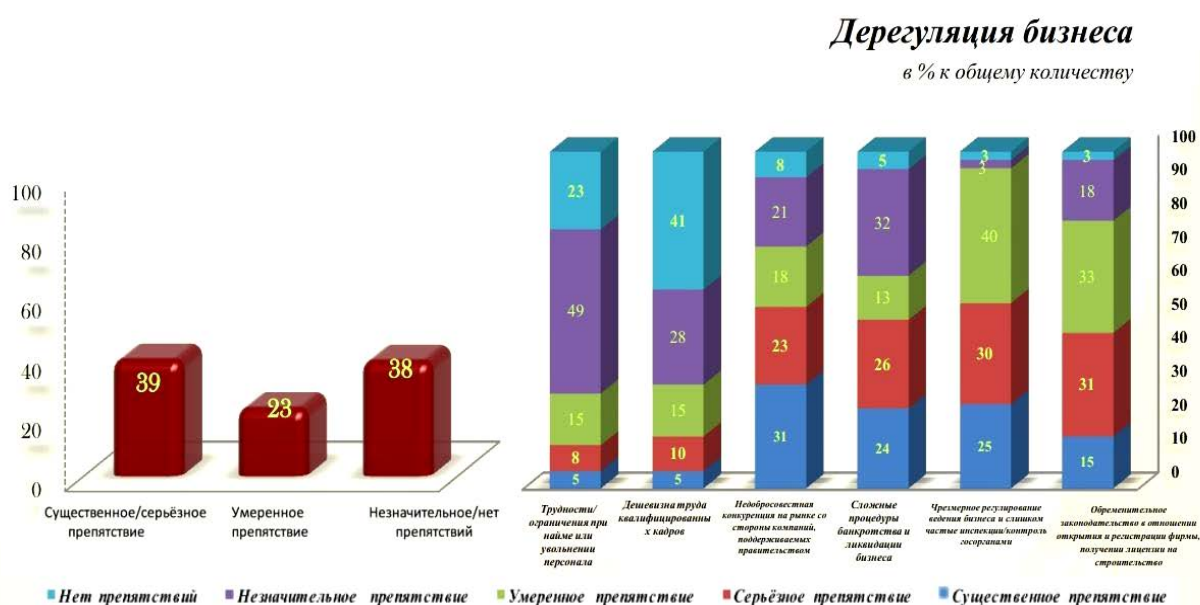

Рис. 2.2. Оцінка американськими інвесторами надмірного регулювання бізнесу в Україні [42]

Представники вітчизняного малого й середнього бізнесу (МСБ), крім усього іншого, регулярно стикаються з проблемами поповнення обігових ресурсів, причиною чого є жорсткі умови банківського кредитування. А враховуючи те, що МСБ має і без того вузький сектор фінансування, порівняно з великим бізнесом, то погіршення доступу до фінансових ресурсів істотно гальмує його розвиток.

В умовах глибокої кризи фінансової системи України, коли офіційний показник інфляції продовжує стрімко зростати, а національна валюта щодо долара падати, ведення бізнесу в Україні стає справою дедалі складнішою. Основні галузі внутрішнього виробництва – торгівля, будівництво й промисловість – уже зазнали значних проблем та в разі зменшили свої показники.

Кризовий стан економіки завжди корелюється з розміром її тіньового сектору, тож рівень тінізації бізнесу в Україні починає дуже повільно зменшуватися. На думку аналітиків, ситуація ускладнюється в тому числі й за рахунок посилення фіскального та адміністративного тиску в середині країни. Як і раніше наявний бізнес-клімат створює переваги лише для нелегального підприємництва, відтак у січні-вересні 2016 р. рівень тіньової економіки склав 35% від офіційного ВВП. Але цей показник на 5 в.п. менше порівняно з показником відповідного періоду 2015 р. [44].

Але, як позитивний результат вжитих заходів щодо реалізації чинного законодавства з 2016 р. спостерігається тенденція до зменшення питомої ваги збиткових підприємств у загальній їх кількості. За січень–вересень 2016 р. частка збиткових підприємств порівняно з відповідним періодом 2015 р. зменшилась на 7,0 в.п. і становила 32,8%. Ними допущено 188,5 млрд грн збитків, що у 2,2 раза менше, ніж за січень–вересень 2015 р., що свідчить про сприятливі тенденції для підприємницького клімату в Україні [41].

План щодо дерегуляції господарської діяльності (2015–2016 рр.) за даними Державної регуляторної служби України, виконано на 70%. Завдяки реформі «Дерегуляція» було знято більше 100 регуляторних бар'єрів, серед яких: «Скорочення більш ніж 40% дозвільних документів (зі 143 до 84); «Скорочення обов'язкової сертифікації на 90% товарів, у тому числі й на нові автомобілі; «Майже вдвічі скоротився перелік видів діяльності, які потребують отримання окремої

ліцензії (з 57 до 30); «Скасовано карантинний сертифікат, який вартував бізнесу 2 млрд грн на рік; «Більш ніж вдвічі скоротився термін видачі фітосанітарного сертифікату в портах (з 5 до 2 днів), що зменшило вартість його для бізнесу майже на 5 млрд грн на рік; «Скасовано близько 15 тисяч радянських ГОСТів».

Незважаючи на те, що відсоток виконання є досить високим, такий підхід є кількісним та не може свідчити про ефективність прийнятих регуляторних актів. Останній показник можна буде простежити через певний проміжок часу, в який буде здійснено повторне та періодичне відстеження результативності та його результати порівняно з базовими показниками ефективності, розрахованими під час розробки АРВ до проектів.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 615-р [46], затверджено оновлений План заходів щодо дерегуляції господарської діяльності, який встановлює низку завдань щодо поліпшення та спрощення регуляторного середовища у таких стратегічних сферах як аграрна галузь, будівництво, нафтогазова галузь та надкористування, електроенергетика, інформаційні технології та телекомунікації, харчова галузь. До нового Плану дерегуляції увійшли і ті актуальні завдання, які не були остаточно вирішені у минулому році. Загалом План налічує 11 розділів, які складаються з 112 завдань, реалізація яких має відбутись протягом 2016–2017 років. Нові пункти плану відображають найгостріші проблеми, які найбільше заважають розвитку бізнесу та створенню сприятливого бізнес-клімату. Документ має на меті вирішення проблем у сферах надання адміністративних послуг, державного нагляду (контролю), телекомунікаціях, аграрній, будівельній сферах та ін.

Одним із напрямів оцінки результативності дерегуляції є аналіз позицій України у світових рейтингах. Для зіставлення країн світу по різних аспектах їх розвитку в міжнародній практиці використовується велика кількість індексів і показників, які розраховуються різними міжнародними організаціями, фондами і консалтинговими компаніями. Крім того, такі співставлення дозволяють визначити проблеми розвитку країн світу, як ті, що відносяться до глобальних, так і специфічні для кожної держави. Характеристику результативності підприємницького середовища, що відображає характер і успішність реформ в Україні можна здійснити на основі ряду міжнародних рейтингів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Положення України у світових рейтингах (2011–2017 рр.)

	Назва рейтингу				
	Індекс економічної свободи	Індекс процвітання Інституту Legatum	Індекс глобальної конкурентоспроможності	Індекс сприйняття корупції	Рейтинг легкості ведення бізнесу
2011	163	74	82	152	149
2012	163	71	72	144	152
2013	161	64	84	144	137
2014	155	63	76	142	112
2015	162	70	79	130	96
2016	162	107	85	131	83
2017	80
Країни поряд з Україною в 2016–2017 рр.	Еквадор, Болівія, Острови Соломона, Демократична Республіка Конго, Чад	Індія, Ліван, Сенегал, Замбія, Танзанія, Малаві	Чорногорія, Кіпр, Намібія, Греція, Алжир, Гондурас	Іран, Казахстан, Непал, Росія, Гватемала, Киргизстан	Туніс, Китай, Сан-Марино, Боснія і Герцеговина, В'єтнам

Результатом дерегуляції економіки є зростання економічної свободи суб'єктів господарювання. Дослідження міжнародних експертів і оцінка рейтингів доводять, що у країнах із більшим рівнем економічних свобод рівень добробуту є вищим. Не заперечним залишається факт, що для забезпечення стійкого економічного розвитку країни визначальним стає забезпечення верховенства права, захисту приватної власності та розвинутого інституційного середовища, відкрита політика щодо зовнішньої торгівлі та інвестицій [47].

Рейтинги України є низькими і характеризують її як країну з обмеженими свободами. Узагальнюючи оцінки різних рейтингів, дослідження вітчизняних і закордонних авторів, можна сформулювати основні чинники обмеження економічної свободи в Україні, що стримують розвиток ринкового середовища і спричиняють неефективність державної політики. Основними серед них є: обмеження свобод підприємницької діяльності (наявність бюрократії, корупції, зарегульованість дозвільних процедур, складність процедури банкрутства); обмеження інвестиційної свободи; слабкий захист прав власності; сфера свобод трудових відносин відзначається зниженням зайнятості та погіршенням умов праці, низький рівень захисту трудових прав; обмеження фіскальної свободи проявляється у зростанні податкового тягаря, складній процедурі адміністрування податків, неефективності перерозподілу.

Відсутність поліпшення індексу економічної свободи у 2016 р. (162 місце) [47] порівняно з попереднім

роком пов'язане з погіршеннями у захисті прав власності, управлінні державними витратами та інвестиційній свободі. Підвищення рівня економічної свободи в Україні залежить від здійснення реформ, спрямованих на подолання цих слабких сторін.

Індекс процвітання дозволяє оцінити зміни у восьми категоріях: стан економіки, соціальної сфери, державного управління, можливості для розвитку підприємництва, охорона здоров'я, персональна свобода та безпека громадян у їхніх державах на основі результатів опитувань громадян країн. Україна має низький рейтинг (107 місце у 2016 р.) у Індексі процвітання і він з роками погіршується відносно економічної ситуації, державного управління, охорони здоров'я, особистої безпеки. Результати опитувань показують недовіру до влади, несприятливість підприємницького середовища. Рівень інноваційної активності залишається дуже низьким. Хоча оцінки громадянських свобод оцінюються як посередні, лише 10% громадян звертаються зі скаргою до офіційних осіб, що вказує на дуже низький рівень громадянської свободи. 81,5% опитаних вважають владу корумпованою [48].

У глобальному рейтингу країн світу за показником економічної конкурентоспроможності Україна продовжує втрачати позиції. Так, за **Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017** Україна посіла 85 місце серед 138 країн світу, втративши за рік шість позицій (у попередньому рейтингу займала 79 позицію). Росія посіла 43 місце в цьому рейтингу, покращивши свої позиції на 2 пункти (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Позиції України та деяких країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 [49]

Країна	2012-2013 (з 144 країн)	2013-2014 (з 148 країн)	2014-2015 (з 144 країн)	2015-2016 (з 140 країн)	2016-2017 (з 138 країн)
Україна	73	84	76	79	85
Грузія	77	72	69	66	59
Туреччина	43	44	45	51	55
Росія	67	64	53	45	43
Польща	41	42	43	41	36

Згідно з даними дослідження, Україна погіршила свої позиції у 7 із 12 основних показників. Найбільше країною втрачено (мінус 17 пунктів) за складовою «Ефективність ринку праці», по 9 пунктів втрачено за показниками, що характеризують розвиток фінансового ринку країни та охорону здоров'я і початкову освіту [49]. На останніх позиціях Україна у Індексі глобальної конкурентоспроможності за міцністю банків, регулюванням фондових бірж, інфляційними змінами. Негативними факторами для ведення бізнесу у нашій країні визначено (в порядку зменшення): корупцію, політичну нестабільність, інфляцію, неефективну державну бюрократію, ускладнений доступ до фінансів, часту зміну урядів, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, регулювання валютного ринку, невідповідну якість інфраструктури, обмежувальне регулювання ринку праці, недостатню здатність до інновацій, злочинність та крадіжки, погану етику робочої сили, низьку якість охорони здоров'я та недостатню освіченість працівників.

За оцінками **Індексу сприйняття корупції** (Transparency International) Україна оцінюється як одна з найбільш корумпованих країн світу. Саме корупція вважається однією з ключових причин уповільнення зростання МСП, низької диверсифікації економіки і

експорту, та низького рівня продуктивності. У всесвітньому рейтингу СРІ Україна у 2016 р. зайняла 131 місце зі 176 країн (табл. 2.1). У 2015 р. Україна зайняла 123 місце з 167 країн. Підприємства стикаються з корупцією на регулярній основі в питаннях ліцензування, оподаткування, перевірок, митних процедур тощо.

Згідно дослідженням, серед європейців проблему корупції вважають найбільшчою жителі Словенії (59%), Косово (65%), Іспанії (66%), Молдови (67%). Україна на 5 місці. Головною проблемою в країні корупцію вважають лише 56% населення. Також в Україні найвищий рівень недовіри до влади – 86%. Такий відсоток дотримується думки, що антикорупційні дії ведуться погано. Утім, антикорупційні настрої в Україні все ж таки зріс. Відмовитися давати хабарі готовий кожен третій українець, 9% готові повідомляти про корупцію, 6% голосуватимуть за добропорядних кандидатів і партії, 7% готові вголос обговорювати проблему корупції, 2% – вступити в антикорупційну організацію, а 1% – бойкотувати нечесний бізнес [50].

Рейтинг легкості ведення бізнесу (Doing Business) дозволяє об'єктивно оцінити законодавство, пов'язане з регулюванням бізнесу, і його застосування в 190 країнах. Крім того, оскільки Україна вкрай обмежена у

своїй рекламі серед інвесторів і позиціонуванні конкретних можливостей для інвестування, Doing Business може бути основним джерелом інформації, на підставі якого нашу країну можуть включити в список потенційних країн для розміщення інвестицій.

Останніми роками спостерігається покращення позицій України щодо рейтингу цього проекту. Просування в щорічному рейтингу є важливим індикатором, за яким потенційні інвестори оцінюють прогрес українських реформ і відношення влади до бізнесу. За підсумками рейтингу Україна за 2016 р. покращила свої позиції на 1 пункт (до 80 місця із 190 країн) [51]. Проте по відношенню до інших країн – членів ЄС,

пострадянських країн 80 місце в рейтингу свідчить про необхідність продовження реформ за всіма напрямками, що аналізуються. Так, Польща знаходиться на 24 місці, Німеччина – на 17, РФ – на 40 (табл. 2.3).

При цьому, декілька пострадянських країн опинилися в поточному рейтингу серед лідерів, які показують найбільш помітне зростання індикатора Doing Business в 2016-2017 рр.: Казахстан, Білорусь, Грузія.

Серед успіхів України щодо рейтингу «Ведення бізнесу-2017» – покращення захисту прав міноритаріїв (зростання з 101 до 70 позиції), а також запровадження можливості платити судовий збір в електронному форматі.

Таблиця 2.3

Позиції деяких країн – членів ЄС, Росії та України у рейтингу «Ведення бізнесу» у 2012-2017 рр.

Країна	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Країни нові-члени ЄС						
Литва	21	20	24	17	27	27
Польща	24	25	32	45	55	62
Чеська Республіка	27	36	44	75	65	64
Країни старі-члени ЄС						
Німеччина	17	15	14	21	20	19
Нідерланди	28	28	27	28	31	31
Бельгія	42	43	42	36	33	28
Країни пострадянського простору						
Білорусь	37	44	57	63	58	69
Російська Федерація	40	51	62	92	112	120
Киргизька Республіка	75	67	102	68	70	70
Україна	80	83	87	112	137	152

Попри те, що Україна піднялася з 93 на 81 позицію за показником забезпечення виконання контрактів, але цей показник залишається неефективним, а судове врегулювання не є дієвим. У першу чергу це пояснюється відсутністю судових засідань по дрібним тяжбам, обмеженою кількістю і тривалістю відстрочок, а також відсутністю електронних процедур. Реалізація судових рішень відбувається часто дуже повільно. Закон України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404 (прийнятий у листопаді 2016 р.) [52] передбачає можливість залучення приватних виконавців. Крім того, це потребуватиме нарощування потенціалу державних органів і забезпечення належного фінансування.

Країні вдалося скоротити час, необхідний для реєстрації платників податків ПДВ, був також скасований збір за реєстрацію бізнесу. Доступними, за оцінками міжнародних експертів, є процедури отримання кредитів, ймовірно внаслідок наявності міжнародного кредитування та фінансових ресурсів різних міжнародних фінансових організацій. Деякі реформи вже реалізовані, такі як зниження єдиного соціального внеску, єдине вікно на митниці, спрощення у сфері реєстрації, будуть відбиті тільки в рейтингу наступного року.

Разом з тим Україна опустилася за показниками: отримання дозволу на будівництво, реєстрація власності, отримання кредитів, оподаткування, міжнародна торгівля і дозвіл неплатоспроможності. Процедура неплатоспроможності залишається неефективною, що знаходить своє відображення в 148 місці України (за показником «Врегулювання процедури неплатоспроможності»). Процедура банкрутства є дорогою і складною і, як правило, означає ліквідацію суб'єкта господарювання.

Крім того залишаються такі проблеми, як значна кількість процедур і часу на реєстрацію бізнесу порівняно з іншими країнами; складний доступ до фінансування для МСП; значний рівень податкового навантаження, незважаючи на позитивну динаміку; зменшення частки поверненого капіталу кредиторами; високі витрати підприємств під час процедури банкрутства (42% від статутного капіталу); високі витрати на процес отримання дозволу на будівництво (15,2% від вартості товарного складу); значний час і вартість оформлення експорту та імпорту; зниження активності підприємств на зовнішніх ринках через погіршення кон'юнктури на світових ринках, фінансовий стан підприємств та несприятливий діловий клімат в Україні тощо.

Результати позицій України у міжнародних рейтингах показали, що основними причинами низької ефективності державного регулювання економіки є: недосконалість, часта зміна і суперечливість законодавства, повільне здійснення економічних реформ, відсутність взаємодії та узгодженості між учасниками регуляторного процесу, зарегульованість дозвільних процедур, відсутність зацікавленості місцевої влади у підтримці господарюючих суб'єктів (в силу незначної частки податкових надходжень до доходів відповідних рівнів), фіскальний характер вітчизняної податкової системи, адміністративні бар'єри і корупція.

Соціально-економічний розвиток країни потребує інтенсифікації ділової активності суб'єктів господарювання як на внутрішніх, так і на міжнародних ринках із появою інноваційної продукції, технології, розширенням ринків, що передбачає введення необхідних правових регуляторів (законів, правил, умов, обмежень та ін.). З іншого боку, відбувається постійне відставання правової бази від прискорених процесів

перетворення ринкового середовища, що вимагає лібералізації або дерегулювання економічної діяльності з метою забезпечення сталого розвитку ринку в умовах, що змінюються [53].

Заходи з дерегуляції підприємницької діяльності, які були спрямовані на покращення бізнес-клімату дозволили зекономити підприємцям у 2016 р. понад 10 млрд грн [45]. Проте, за результатами опитування «Щорічна оцінка ділового клімату: 2015/2016» 73,2% керівників малих та середніх підприємств не відчули впливу дерегуляції на ведення власного бізнесу. При цьому про погіршення умов діяльності повідомили 17,0% респондентів, тоді як про покращення – майже вдвічі менше – 9,8% [54].

Залежно від регіону проведення вищезазначеного опитування респонденти по різному оцінюють проблемність сфер регулювання. Так, найчастіше про значні проблеми з проходженням регуляторних процедур повідомляють МСП Рівненської (у 80,0% респондентів проходження регуляторних процедур принаймні в одній зі сфер викликало складнощі), Чернігівської (76,7%) та Івано-Франківської областей (75,0%). Відповідно, найгірші оцінки у рейтингу проблемності проходження більшості регуляторних процедур отримали ці області. Сфери регулювання та топ-3 регіони, респонденти яких дали найгірші оцінки на шкалі проблемності подано на рис. 2.2.

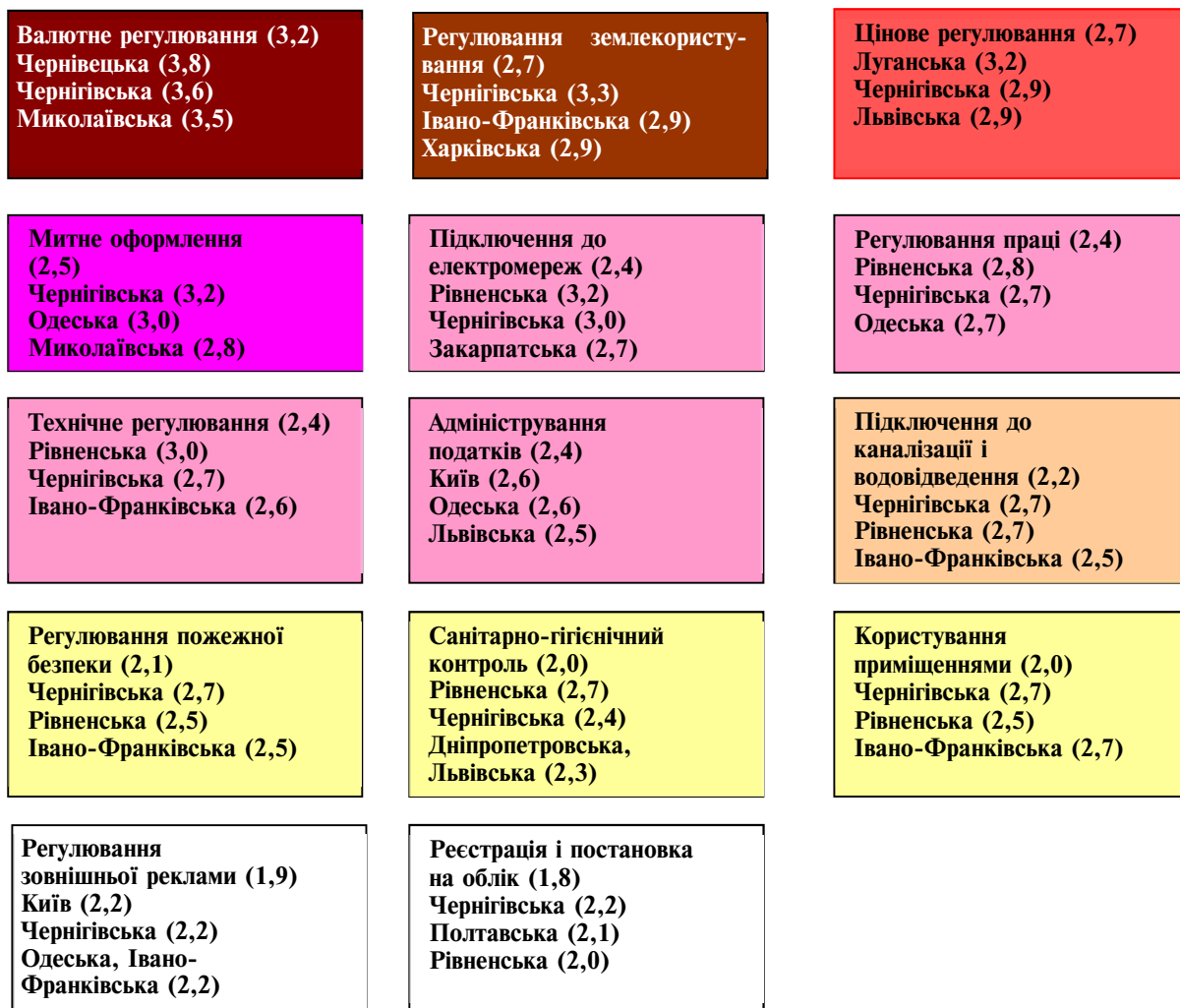

Рис. 2.3. «Проблемність» проходження регуляторних процедур у різних сферах регулювання з точки зору МСП з різних регіонів [54]

Загалом, за виключенням Волинської області (відповідний показник становить 43,2%), у більш ніж половини МСП кожного регіону проходження регуляторних процедур принаймні в одній сфері викликає значні проблеми.

Для висновків щодо результативності проведення реформи з дерегуляції слід навести результати аналізу за зазначеними напрямками.

3. Оцінка дієвості заходів з дерегуляції у 2015-2016 рр. за зазначеними напрямками

Відносно *започаткування бізнесу та ліквідації суб'єктів господарювання* Україна відчутно покращила свої позиції. З 2012 р. процедура реєстрації була значно спрощена та наразі не потребує значних витрат часу. Після внесення змін до законодавства в 2015-2016 рр. сталося скорочення витрат часу на реєстрацію підприємства з 7 до 5 днів та коштів з 0,6 до 0,5%. Такі зміни, дозволили країні зменшити відстань до передової межі на 0,52 п. Крім того, завдяки проведеним ре-

формам, Україні вдалось перевершити середні показники по країнах Європи, Центральної Азії та ОЕСР (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Порівняння України та зарубіжних країн за індикатором «започаткування бізнесу»

Індикатор	Україна	Європа і Центральна Азія	ОЕСР
Процедури (кількість)	4,0	4,9	4,8
Термін (дні)	5,0	10,2	8,3
Вартість (% доходу на душу населення)	0,5	4,7	3,1
Мінімальний капітал (% валового доходу на душу населення)	0	4,0	9,2

Згідно з даними, зібраними асоціацією «Doing Business», для того, щоб розпочати бізнес в Україні, необхідно пройти 4 процедури, витратити 5 днів та 0,5% від валового доходу на душу населення. Також, експерти наголошують на тому, що мінімальний капітал може бути відсутнім. В світовому рейтингу, Україна посідає 20 місце із 190 за даним індикатором. Найближчі позиції до України, займають Естонія (14), Вірменія (9), Грузія (8), Азербайджан (5), Латвія (22), Узбекистан (22), Російська Федерація (26).

У даний час, місцеві органи влади і нотаріуси мають право реєструвати суб'єктів господарювання, а в квітні 2016 р. почав використовуватись принцип «мовчазної згоди» щодо реєстрації суб'єкта як платника податків. Суб'єкт господарювання може розпочати роботу відразу після надсилання фінансовою установою інформації про відкриті рахунки до ДФС.

Закриття підприємства або припинення діяльності юридичних осіб не було спрощено і наразі триває принаймні два місяці з моменту прийняття рішення про ліквідацію, але на практиці може займати значно більше. Спрощена процедура використовується для фізичних осіб-підприємців; тобто особа має звернутися із заявою про закриття до державного реєстратора, ДФС та Пенсійного фонду.

Значні бюрократичні та юридичні перешкоди лишаються при ліквідації компанії, а саме: довгий період проведення процедури ліквідації підприємства (2,9 року за даними 2017 р.) та її висока вартість (в Україні вона у 3,2 раза перевищує вартість даної процедури в країнах Європи та Азії, і в 4,6 раза у країнах ОЕСР).

Представники МСП, що взяли участь в опитуванні «Щорічна оцінка ділового клімату в Україні: 2016» оцінили зміни в основних регуляторних процедурах, пов'язаних із веденням бізнесу, порівняно із 2015 р. Найбільш позитивно були оцінені зміни у процедурі реєстрації бізнесу (табл. 3.2). Це стало продовженням позитивної тенденції з 2015 р., коли більшість опитаних МСП також відмічали зміни на краще при реєстрації.

Таблиця 3.2

Складові індексу регуляторного середовища у 2015-2016 рр. [54]

Роки	Регуляторні процедури								
	Реєстрація	Початок користування приміщеннями	Отримання ліцензій	Отримання сертифікатів відповідності та санітарних висновків	Ситуація з перевітками	Регулювання імпортерських операцій	Регулювання експортних операцій	Адміністрування та сплата Податків	Індекс змін регуляторного середовища
2015-16	0,57	-0,04	0,08	0,09	0,34	0,08	0,13	0,13	0,17
2016-17	0,59	0,12	0,12	0,06	0,33	0,13	0,1	0,1	0,19

Також позитивні оцінки другий рік поспіль переважають у ситуації з перевітками. Цьому, вірогідно, посприяло продовження мораторію на планові перевірки бізнесу та законодавче врегулювання порядку проведення перевірок, здійснене наприкінці 2016 р. Одна із складових індексу регуляторного середовища, що мала негативне значення у 2015 р., – оцінка процедур, пов'язаних із початком користування приміщеннями, у 2016 р. має позитивне значення. Щодо інших складових цього індексу не було зафіксовано вагомих змін. Дещо покращилась оцінка МСП таких регуляторних процедур, як отримання ліцензій та регулювання імпортерських операцій, тоді як оцінки процедур отримання сертифікатів відповідності та санітарних висновків, регулювання експортних операцій та адміністрування і сплати податків погіршились на декілька пунктів.

Значні результати протягом 2014-2016 рр. були досягнуті в сфері *ліцензійної та дозвільної системи*. Так, скасовано необхідність одержання значної кількості дозволів та ліцензій для ведення бізнесу: кількість дозволів скоротилася на 40%, а кількість видів

господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню – на 46%, що сприяло спрощенню процедури заочаткування та провадження окремих видів господарської діяльності. Також було запроваджено електронне ліцензування; встановлено, що термін дії ліцензій безстроковий; заборонено вимагати від суб'єктів господарювання дані, які знаходяться в державних реєстрах; запроваджено можливість подачі декларації про відповідність матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства в електронному вигляді.

Відносно розвитку *системи надання адміністративних послуг бізнесу* в Україні основна увага приділялася утворенню центрів надання адміністративних послуг, забезпеченню нормативно-правового регулювання їх діяльності та спрямуванню зусиль органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на забезпечення надання адміністративних послуг через такі центри. На сьогодні в країні створено і розпочав роботу 701 Центр. У таких Центрах бізнес може отримати більш ніж 50 адміністративних послуг, включаючи послуги з реєстрації бізнесу, майна (внесення

змін до відповідних реєстраційних записів), отримання необхідних документів дозвільного характеру.

Для забезпечення надання адміністративних послуг в електронному вигляді оновлено та запущено в тестовому режимі пілотну версію Єдиного державного порталу адміністративних послуг (poslugu.gov.ua). З 2016 р. на Порталі автоматизовано 12 послуг Мінекономрозвитку у сфері зовнішньоекономічної діяльності (реєстрація контрактів на здійснення експортних операцій, видача ліцензій на імпорт та експорт товарів) та інтегровано 4 послуги Держархбудінспекції щодо початку виконання підготовчих та будівельних робіт.

В сфері вдосконалення **контрольно-перевірочної діяльності** суб'єктів малого та середнього підприємництва Уряду не вдалося вирішити основну проблему – значний рівень корупції. Так, згідно з результатами опитування малих та середніх підприємств «Щорічна оцінка ділового клімату в Україні: 2015/2016» 36% респондентів вважають високий регуляторний тиск і корупцію одними з основних перешкод розвитку бізнесу [54].

Протягом 2012-2016 рр. кількість перевірок було значно скорочено, що може частково пояснюватися мораторієм на перевірку малих підприємств, а також оптимізацією кількості державних органів влади, в рамках якої було скорочено кількість інспекції з 56 до 27 [55]. Починаючи з 2016 р. дозволяється проводити лише одну комплексну перевірку на рік із попереднім інформуванням. Державна фіскальна служба України має проводити перевірку, ґрунтуючись на прозорому аналізі ризиків. Про перевірку необхідно не лише повідомляти заздалегідь, але й узгоджувати її, що дозволить зменшити відповідні витрати та час суб'єктів господарювання. Тривалість перевірок також має скоротитися та не впливати на звичайну діяльність суб'єкта господарювання.

Перевірки суб'єктів господарювання часто підлягають критиці через їх спрямованість на виконання не попереджувальних, а каральних функцій. Так, за даними Мінекономрозвитку, протягом 2015 р. майже 100 млн грн штрафів накладено на суб'єктів господарювання Держархбудінспекцією, майже 12 млн грн – Укртрансбезпекою, майже 5 млн грн – НКРЕКП. У той же час кількість порушень, встановлених органами державного нагляду (контролю), протягом років не зменшується.

В 2015 р. 48,8% МСП повідомили, що були перевірені принаймні одним органом: 22,4% перевіряла служба пожежної безпеки і 17,8% ДФС («Щорічна оцінка ділового клімату в Україні: 2015», Програма USAID ЛЕВ). У той же час, 53,7% компаній повідомляють про скорочення кількості перевірок з 2012 по 2016 р.

Протягом 2015-2016 рр. на законодавчому рівні створено умови для оптимізації роботи контрольно-наглядових органів, лібералізації державного нагляду; дію Закону «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» поширено на ряд органів влади. а також одночасно здійснена оптимізація кількості державних органів влади, в рамках якої було скорочено кількість інспекції з 56 до 27. Як наслідок цього кількість перевірок було скорочено, що може частково пояснюватися мораторієм на перевірку малих підприємств. Починаючи з 2016 р. дозволяється проводити лише одну комплексну перевірку на рік із попереднім інформуванням. Державна

фіскальна служба (ДФС) має проводити перевірку, ґрунтуючись на прозорому аналізі ризиків. Про перевірку необхідно не лише повідомляти заздалегідь, але й узгоджувати її, що дозволить зменшити відповідні витрати та час суб'єктів господарювання. Тривалість перевірок також має скоротитися та не впливати на звичайну діяльність суб'єкта господарювання.

Опитування українських малих та середніх підприємств, проведене Програмою USAID «Лідерство в економічному урядуванні (ЛЕВ)» у 2016 р. [56], показало, що вони обтяжені регулюванням та численними перевітками, що перешкоджає їх розвитку. Малий та середній бізнес України переважно оцінював діловий клімат у державі нейтрально або негативно. Лише 6% опитаних МСП вважали діловий клімат сприятливим. Причинами таких низьких оцінок є економічні та політичні труднощі, з якими доводиться стикатися українському бізнесу. Нестабільна політична ситуація – це найбільша перешкода для ведення бізнесу в Україні: 51% опитаних підприємств повідомили, що вона перешкоджає їхньому розвитку. Малим та середнім підприємствам важко працювати і планувати свою діяльність в умовах, коли державна політика часто є складною і непередбачуваною, а вимоги до ведення бізнесу постійно змінюються. Ця ситуація непевності виснажує МСП і стримує їх зростання. Другою за значущістю проблемою для малого та середнього бізнесу України є несприятливі економічні умови, про які повідомляють 39% опитаних МСП. Під впливом війни та економічного спаду купівельна спроможність населення України зменшилась, а отже і знизився попит на товари і послуги малих та середніх підприємств.

Податкова політика та податкове адміністрування в межах дерегуляційних заходів характеризується поступовим скороченням рівня податкового навантаження, кількості та тривалості сплати податків; введенням електронної форми податкової реєстрації та сплати податків; зближенням податкового та бухгалтерського обліку; скороченням ставки податку на прибуток підприємств. Наприклад, час, який витрачається на розрахунок і сплату податків, потроху зменшувався з 2085 годин на рік (2008 р.) до 848 (2009 р.), 736 (2010 р.) і, за даними 2011-2012 рр., – 657 годин на рік, у 2013 р. – 491 годин на рік, у 2016 р. – 355 годин на рік [55]. Однак спостерігається значне відставання України від країн-сусідів за цим показником. Підприємства України витрачають на процедури податкового адміністрування у 1,6 раза більше часу, ніж середньостатистичні підприємства Європи чи Азії та вдвічі більше, ніж країни ОЕСР на вирішення податкових питань. Так, відповідно до дослідження «Щорічна оцінка ділового клімату, 2016» 27% МСП зазначили, що податкове адміністрування є однією з основних перешкод на шляху розвитку і 77% повідомляють про те, що пріоритетним заходом має бути спрощення податкового адміністрування. Причому, високі ставки податків та складне адміністрування податків є більш відчутним бар'єром для підприємств-юридичних осіб, ніж для фізичних осіб-підприємців. МСП хотіли б бачити у ДФС «надавача послуг», а не інспектора.

До недоліків даного напрямку реформування слід віднести наявність авансової сплати податку на прибуток підприємств, що збільшує витрати часу на виконання податкового обов'язку; вимоги до наявності обігових коштів підприємств через внесені зміни до

порядку перенесення збитків на майбутні податкові періоди.

Починаючи з 2016 р., ДФС не може відхилити реєстрацію або затвердити припинення діяльності, якщо підприємство не провадить свою діяльність за місцем реєстрації. Крім того, починаючи з квітня 2016 р., діє принцип “мовчазної згоди” щодо процесу реєстрації суб’єкта як платника податків. Компанія може починати свою діяльність з моменту надсилання фінансовими установами інформації про відкриття рахунків до ДФС. З метою спрощення податкового адміністрування впроваджено електронну податкову реєстрацію.

Важливим є спрощення податкової звітності для МСП. Наразі підприємства сплачують всі податки на різні рахунки до Державного казначейства України, після чого подають звітність щодо кожного сплаченого податку. Сплата податків та звітність є простими для підприємств, що працюють на спрощеній системі оподаткування, оскільки вони сплачують щорічно єдиний податок та подають одну звітність для 1 та 2 групи, або роблять щоквартальні платежі та подають відповідну звітність. Електронна податкова звітність стає доступнішою для платників податків, але різні надавачі програмного забезпечення мають зробити обмін даними простішим.

Особливо важливими для МСП є ефективна сплата та повернення податку на додану вартість (ПДВ), оскільки інші засоби ліквідності зазвичай обмежені. Для виявлення фактів шахрайства з ПДВ, в 2015 р. була започаткована електронна система адміністрування ПДВ, до якої кілька разів були внесені зміни. Вона розроблялась для попередження шахрайства і мала забезпечити своєчасне і повне відшкодування ПДВ експортерам. Проте, введення двох реєстрів підприємств для відшкодування ПДВ з 2016 р. залишило проблему непрозорості повернення ПДВ і заборгованості по відшкодуванню ПДВ (16 млрд грн станом на жовтень 2016 р., за даними результатів рейтингу “Ведення бізнесу-2017”, період повернення в середньому становить 28,2 тижня).

До започаткування системи електронних закупівель ProZogo МСП мали проблеми у зв’язку із простроченими платежами по контрактам державних закупівель. Ця проблема стала значно меншою завдяки електронній процедурі оскарження та кращому державному контролю над закупівлями. Законодавство вирішує проблему прострочених платежів на рівні підприємств. За прострочення платежу можлива сплата додатково 3% комісії, які індексуються з урахуванням інфляції, але максимальний розмір не повинен перевищувати подвійного розміру облікової ставки НБУ.

У рамках вирішення проблеми спрощення податкового адміністрування доцільне спрощення вимог до ведення документації, що потребує в свою чергу аналізу та вирішення для забезпечення пропорційності адміністративного навантаження. У цей час правила ведення записів загалом пропорційні потребам податкової та фінансової звітності. Офіційні накази керівництва є необхідними для провадження багатьох фінансових операцій, у той час, як письмова довіреність потрібна працівнику в повсякденних операціях для дій від імені підприємства. В той же час, для МСП на ССО значно спростили вимоги до документації порівняно із МСП на загальній системі оподаткування.

Актуальною проблемою українського малого та середнього бізнесу є *висока вартість регулювання*.

Опитування АВСА виявило, що одне МСП в середньому витрачає близько 30000 грн для того, щоб пройти усі регуляторні процедури, що вимагаються державою. Ця цифра – це сума грошей, яке витратило б одне мале чи середнє підприємство у 2015 р., якби воно за цей рік було зареєстроване, отримало усі необхідні дозволи та ліцензії та пройшло усі необхідні перевірки. 71% опитаних МСП назвали дерегуляцію – під якою у цьому випадку розуміється скорочення кількості документів та процедур, що вимагаються для ведення бізнесу, – політичним кроком, який допоможе малому та середньому бізнесу в Україні. Складні регуляції відбирають цінні ресурси у бізнесу і створюють нагоду для корупції. Через це малі та середні підприємства хочуть, щоб уряд усунув адміністративні та бюрократичні бар’єри для бізнесу [56].

З метою спрощення діяльності суб’єктів господарювання, дерегуляції підприємницької діяльності упродовж 2016 р. органами державної влади окрім наведених вище також вживалися наступні заходи:

впровадження європейських підходів до комунікації та співпраці держави і бізнесу, проведення консультацій з представниками бізнесу під час розробки проектів регуляторних актів та здійснення аналізу регуляторного впливу, запровадження обов’язковості проведення розробниками проектів; регуляторних актів економічного аналізу вигід та витрат, а також М-Тесту (15.03.2016 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1151 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2004 р. № 308») [57];

започаткування реформи митниць ДФС із залученням міжнародних компаній (радників), що мають успішний досвід у сфері реформування митниць в ЄС, для надання консультаційних послуг (розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.02.2016 р. № 267-р «Про схвалення Концепції залучення компаній (радників) до реформування митниць Державної фіскальної служби»);

створення умов для спрощення та скорочення часу на проведення митних процедур завдяки застосуванню принципу «єдиного вікна» при здійсненні всіх видів контролю з використанням електронних засобів передачі інформації (постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.2016 р. № 364 «Деякі питання реалізації принципу «єдиного вікна» під час здійснення митного, санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного та інших видів державного контролю», набрала чинності з 01.08.2016 р.).

Висновки та рекомендації

1. Результати проведеного аналізу зазначають про наявність таких проблем в сфері дерегуляційної політики України:

– основні зусилля в сфері дерегуляції 2015-2016 рр. були спрямовані на створення законодавства та нормативно-правової бази з превалюванням оцінювання виконання реформи за кількістю розроблених актів без врахування їх практичної імплементації та впливу цих актів на бізнес;

– напругами законотворчої та нормотворчої діяльності не повною мірою відповідали програмним завданням, очікуванням громадянського суспільства та проблемам, ідентифікованим в процесі міжнародного рейтингування;

– зміни до нормативно-правових актів були спрямовані на часткове вирішення лише деяких проблем, проте значна кількість питань у сфері дерегуляції, які стримують діяльність суб'єктів підприємницької діяльності в Україні, залишилась невирішеною;

– низька організаційна та інституційна спроможність органів державної влади в процесі реалізації реформ;

– бюрократизм при виконанні регуляторних повноважень і наданні адміністративних послуг на місцях;

– недостатній рівень підготовки державних службовців, їх низька мотивація;

– високий рівень корупції серед державних службовців;

– недостатній рівень комунікації між зацікавленими сторонами у процесі реалізації реформи;

– відсутність структурованого і конструктивного діалогу «влада-бізнес-громадськість (зокрема, наукова)»;

– відсутність цивілізованого інституту лобювання інтересів зацікавлених сторін.

2. Доцільне здійснення низки заходів з метою усунення проблем, виявлених у ході аналізу реалізації дерегуляційної реформи:

– гармонізування та узгодження завдань дерегуляції з пріоритетами програмних документів, міжнародних оцінок та потреб бізнесу й громадськості, що вимагає системного коригування стратегічних завдань та пріоритетів;

– забезпечення суттєвого підвищення якості регулювання економіки за рахунок виконання всіх норм Закону України «Про засади регуляторної політики у сфері господарської діяльності», зокрема виключної пріоритетності здійснення якісної та кількісної оцінки регуляторного впливу щодо всіх без винятку проектів регуляторних актів;

– здійснення радикального перегляду технології надання адміністративних послуг на основі методології раціоналізації бізнес-процесів;

– посилення заходів антикорупційної спрямованості за рахунок розширення сфери проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та їх проектів;

– забезпечення ефективної взаємодії органів влади, бізнесу, науки та громадськості, широкого громадського обговорення дерегуляційної реформи в Україні, відкритість для інституцій громадянського суспільства, наукових установ процесів розробки відповідних нормативних актів, моніторингу та оцінки ефективності їх виконання.

3. Для активізації законотворчої роботи та підвищення її ефективності необхідно:

– ухвалення і прийняття розроблених і зареєстрованих законопроектів про банкрутство (№ 3132), проблем з підключенням до електромереж, відміну корупційної «пайової участі» (№ 3610) і т.д.;

– перенесення акцентів в оцінюванні дієвості дерегуляційних заходів з оцінки кількості нормативних актів на оцінку ступеню досягнення їх прогнозованого впливу на фактичні результати економічної діяльності;

– інвентаризація нормативних актів, їх систематизація та пріоритизація для перегляду;

– удосконалення інституційних фільтрів для прийняття нових регуляцій, що ускладнюють ведення бізнесу;

– внесення законодавчих змін, забезпечення реалізації політики прозорості та залучення громадськості до контролю якості роботи органів державної влади;

– розробка методичного забезпечення оцінювання якості нормативно-правових актів у сфері дерегулювання економіки;

– реалізація якісних змін в сфері антимонопольного та конкурентного законодавства, зокрема підвищення прозорості діяльності АМКУ, вдосконалення контролю за економічними концентраціями та системою нарахування штрафів;

– посилення контролю за виконанням законів для обмеження свавілля чиновників. Контроль повинен працювати на горизонтальному рівні – через скарги постраждалих і судову систему. Слід розробити чіткі переліки документів, які важче буде порушувати, запровадити жорстку відповідальність;

– проведення децентралізації владних повноважень. Слід передати більше повноважень органам місцевого самоврядування, щоб місцеві громади самі визначали правила для підприємців, а дозволи та ліцензії можна було отримувати на місцях;

– удосконалення процесу законотворення, зокрема у частині перевірки якості регуляторних положень (консультації з громадськістю, розгляд ефекту від законів комплексно, з урахуванням довгострокових наслідків). Закони мають бути простими та зрозумілими, забезпечувати передбачуваність правил ведення бізнесу і тристоронні відносини «влада-бізнес-громада»;

– активна участь громадських організацій та їх об'єднань, бізнес-асоціацій у нормативно-правовій діяльності органів місцевої влади, відстежування фактів порушення чинного законодавства, відстоювання прав громадян тощо.

4. Крім того, покращенню ефективності дерегуляційної реформи сприятимуть такі заходи:

– максимальне спрощення дозвільних процедур при видачі документів дозвільного характеру, ліцензій, подання декларацій в електронному вигляді;

– забезпечення скорочення дозвільної документації у різних сферах господарської діяльності, спрощення ліцензування експорту та імпорту окремих видів продукції;

– розширення застосування декларативного (реєстраційного) принципу;

– створення єдиної відкритої бази даних відносно встановлених вимог до кожного з видів діяльності, дотримання яких перевіряється під час здійснення державного нагляду (контролю);

– заміна системи застосування покарань за допущені порушення законодавства на систему надання послуг представникам бізнесу, консультацій і допомоги в дотриманні тих або інших норм;

– сприяння створенню центрів підтримки для підприємців-початківців для надання допомоги стосовно реєстрації та консультацій на початковій стадії, а також покрокового супроводження, в тому числі за допомогою «гарячих ліній»;

– спрощення процедури закриття підприємства шляхом створення окремих ліквідаційних комісій для роботи із підприємствами, які припиняють свою діяльність, у державному органі реєстрації, ДФС, Пенсійному фонді та інших фондах державного соціального страхування, які б приймали рішення про за-

криття після перевірки фактів можливої податкової заборгованості;

– створення можливості для реінвестування при закритті підприємства або припиненні діяльності юридичних осіб;

– розширення мережі центрів надання адміністративних послуг, у тому числі в об'єднаних територіальних громадах, утворення віддалених робочих місць для роботи адміністраторів центрів надання адміністративних послуг;

– забезпечення фінансової підтримки центрів надання адміністративних послуг;

– подальша децентралізація повноважень з надання найбільш популярних адміністративних послуг та розширення повноважень органів місцевого самоврядування;

– забезпечення покращення якості державного контролю, зокрема впровадження мораторію на перевірки бізнесу контролюючими органами, створення автоматизованої системи державного нагляду, підвищення правового захисту бізнесу та унеможливлення реалізації рейдерських схем;

– спрощення процедури підключення до енергетичних мереж шляхом законодавчого уможливлення процедури «стандартного підключення», яке не вимагає розробки спеціальних проектів і тривалого процесу отримання дозвільної документації;

– спрощення отримання дозволів на будівництво шляхом відміни місцевого збору – пайової участі в розвитку інфраструктури (який складає до 10% собівартості нового будівництва);

– спрощення та забезпечення прозорості податкового адміністрування та податкового контролю, зокрема шляхом усунення явища дискреції;

– активізація фінансування МСП з боку комерційних банків, розширення спектру кредитних послуг (гарантійні схеми, лізинг, факторинг, експорт, страхування тощо) і забезпечення їх кращого пристосування до потреб МСП;

– вирішення проблеми адміністрування ПДВ на законодавчому рівні, що приведе до підвищення ліквідності для МСП. Це, в свою чергу, дозволить зменшити передумови для реєстрації в якості того, хто використовує ССО, який сплачує єдину ставку податку, яка включає в себе ПДВ, і реєстрація окремо для ПДВ вже не потрібна.

Список використаних джерел

1. Передумови та пріоритети реформування державної політики розвитку підприємництва в Україні / [Я. В. Бережний, З. С. Варналій, Т. Г. Васильців та ін.]. – Київ : НІСД, 2014. – 73 с.

2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]: Міжнародний документ від 27.06.2014 р. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

4. Україна: Лист про наміри, Меморандум про економічну та фінансову політику між Україною та МВФ № 14168/0/2-16 від 01.09.2016 р. [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v2-16500-16>.

5. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249935442>.

6. Про затвердження плану заходів щодо дерегуляції господарської діяльності та визнання такими, що втратили чинність, деяких розпоряджень Кабінету Міністрів України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 р. № 615-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=249273323>.

7. Про затвердження плану дій щодо імплементації кращих практик якісного та ефективного регулювання, відображених Групою Світового банку у методології рейтингу «Ведення бізнесу»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1406-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1406-2015-%D1%80>.

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція): Закон України від 12.02.2015 р. № 191 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/191-19/page2>.

9. Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» щодо спрощення припинення юридичних осіб шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення (реорганізації): Закон України від 7.04.2015 р. № 285 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/285-19>.

10. Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців»: Закон України від 03.09.2015 р. № 667 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/667-19>.

11. Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 26.11.2015 р. № 835 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/835-19/ed20151126/page6>.

12. Про внесення змін до Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції»: Закон України від 17.05.2016 р. №1365. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1365-19>.

13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій: Закон України від 31.05.2016 р. № 1390. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1390-19>.

14. Про надання послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань у скорочені строки: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2015 р. № 1133 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248747915>.

15. Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи: Наказ Міністерства юстиції України від 09.02.2016 р. № 359/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0200-16>.

16. Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Наказ Міністерства юстиції України від 06.01.2016 р. № 15/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0014-16>.

17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів: Закон України від 14.10.2014 р. № 1701 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1701-18>.

18. Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення повноважень нотаріусів та особливою реєстрації похідних речових прав на земельні ділянки сільськогосподарського призначення: Закон України від 05.03.2015 р. № 247 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/247-19>.

19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення прозорості у сфері відносин власності з метою запобігання корупції: Закон України від 14.07.2015 р. № 597 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/597-19>.

20. Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 26.11.2015 р. №834 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/834-19>.

21. Про затвердження Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2011 р. № 553 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/553-2011-%D0%BF>.

22. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності: Закон України від 06.10.2016 р. № 1666 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1666-19>.

23. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг: Закон України від 10.12.2015 р. № 888 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/888-19>.

24. Про внесення змін до Примірного положення про центр надання адміністративних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 31.08.2016 р. № 565 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/565-2016-%D0%BF>.

25. Про внесення змін до Примірного регламенту центру надання адміністративних послуг: Постанова

Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2016 р. № 652 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/652-2016-%D0%BF>.

26. Деякі питання надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2016 р. № 593 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249307121>.

27. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2016 р. № 593: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 травня 2017 р. № 339 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/339-2017-%D0%BF>.

28. Про затвердження Загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2005 р. № 668 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/668-2005-%D0%BF>.

29. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дерегуляції в агропромисловому комплексі: Закон України від 08.12.2015 р. № 867 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/867-19>.

30. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 01.06.2000 р. № 1775 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1775-14>.

31. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. № 222 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/222-19/page>.

32. Деякі питання ліцензування будівництва об'єктів IV і V категорій складності: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 р. № 256 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/256-2016-%D0%BF>.

33. Про внесення змін до Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» щодо оптової торгівлі алкогольними напоями, виготовленими з власного (не придбаного) виноматеріалу: Закон України від 20.09.2016 р. № 1534 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1534-19>.

34. Аналітичний звіт про роботу ДРС у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.drs.gov.ua/press-room/analitichnyj-zvit-pro-robotu-drs-u-2016-rotsi-2/>.

35. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28.12.2014 р. №71 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/71-19>.

36. Про внесення змін до Закону України «Про захист економічної конкуренції» щодо підвищення ефективності системи контролю за економічними концентраціями: Закон України від 26.01.2016 р. № 935-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/935-19>.

37. Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 03.11.2016 № 1728

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1728-19>.

38. Про затвердження Порядку проведення спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування планових та позапланових перевірок додержання органами ліцензування вимог законодавства у сфері ліцензування: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 182 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/182-2016-%D0%BF>.

39. Про внесення змін до статті 69 Податкового кодексу України щодо спрощення умов ведення бізнесу: Закон України від 21 квітня 2015 р. № 344 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344-19>.

40. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення адміністрування податку на додану вартість: Закон України від 16.07.2015 р. № 643 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/643-19>.

41. Соціально-економічне становище України за січень–листопад 2016 року [Електронний ресурс] / Повідомлення Державної служби статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/soc_ek/2016/publ_11_2016_u.html.

42. Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну за 9 місяців 2016 р. зросли на 6,2%, – Держстат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.112.ua/ekonomika/obsiahy-priamykh-inozemnykh-investitsii-v-ukrainu-za-9-misiatsiv-2016-roku-zrosly-na-62-derzhstat-352909.html>.

43. Інвестиційний клімат України-2016. Яким його бачить американський інвестор? (дослідження) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukreal.info/ru/statti/71172-investitsiyuniy-klimat-ukraini-2016-yakim-yogo-bachit-amerikanskiy-investor-doslidzheniya>.

44. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні. 9 місяців 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=ee79c009...>

45. Регуляторна служба презентувала звіт про роботу за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lev.org.ua/news/regulyatorna-sluzhba-prezentovala-zvut-pro-robotu-za-2016-ruk-111.html>.

46. Про затвердження плану заходів щодо дерегуляції господарської діяльності та визнання такими, що втратили чинність, деяких розпоряджень Кабінету Міністрів України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 615-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/615-2016-%D1%80>.

47. Рейтинг стран мира по уровню экономической свободы [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://gtmarket.ru/ratings/index-of-economic-freedom/index-of-economic-freedom-info>.

48. Legatum Prosperity Index. Country profile. Ukraine. – The Legatum Institute Foundation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prosperity.com/#!/country/UKR>.

49. Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1>.

50. Індекс корупції CPI-2016 [Електронний ресурс] / Transparency international. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/research/indeks-korupsiyi-cpi-2016/>.

51. Ведение бизнеса – 2017: Равные возможности для всех: доклад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB17-Full-Report.pdf>.

52. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. № 1404 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>.

53. Україна піднялася на три пункти у рейтингу Doing Business-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2016/10/25/608951/>.

54. Щорічна оцінка ділового клімату в Україні: 2016 (за результатами національного опитування малого та середнього бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/USAIDLEV/2016-2017-abcareportshort23042017final>.

55. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=250008096&cat_id=244274160.

56. Український малий та середній бізнес вимагає дерегуляції та кращого ставлення до себе у податковій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://thinktwiceua.org/uk/tt-updates/ukrayinskyj-malyj-ta-serednij-biznes-vymagaye-deregulyatsiyi-ta-krashhogo-stavlenya-do-sebe-u-podatkovij/>.

57. Пасько Д. 5 прикладів дерегуляції, які вже втілено в життя [Електронний ресурс] / Д. Пасько // Forbes Україна. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1389297-5-prikladiv-deregulyaciyi-yakivzhevtileno-v-zhittya>.

58. Беспалько В. Скільки коштує вести бізнес в Україні / В. Беспалько // Дзеркало тижня. – 2017. – №24. – С. 12.